

ULOGA KATOLIČKE CRKVE U EUROPSKIM INTEGRACIJAMA

Kožulić, Dominik

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Šibenik University of Applied Sciences / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:063927>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL UPRAVNIH STUDIJA
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ**

Dominik Kožulić

**ULOGA KATOLIČKE CRKVE U EUROPSKIM
INTEGRACIJAMA**

Diplomski rad

Šibenik, 2024.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL UPRAVNIH STUDIJA
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

ULOGA KATOLIČKE CRKVE U EUROPSKIM
INTEGRACIJAMA

Diplomski rad

Kolegij: 1219061869/176972201

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Student: Dominik Kožulić, bacc. admin. publ.

Matični broj studenta: 1219061869/176972201

Šibenik, lipanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, DOMINIK KOŽULIĆ, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, JMBAG
1219061869/1705206 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom
potvrđujem da je moj završni/diplomski rad na stručnom prijediplomskom / stručnom diplomskom
studiju UPRAVNOM STUDIJU pod naslovom: ULOGA KATOLIČKE
CRKVE U EUROPSKIM INTEGRACIJAMA
isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na
objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz
necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj
visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 27. 06. 2024.

Student/ica:

Domink Kožulic

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Diplomski rad

Odjel Upravnih studija

Stručni diplomski studij Upravni studij

ULOGA KATOLIČKE CRKVE U EUROPSKIM INTEGRACIJAMA

DOMINIK KOŽULIĆ

Fausta Vrančića 3, 22243 Murter

dkozulic@vus.hr

Sažetak rada

U radu se prikazuje kako su Katolička crkva i demokršćanske stranke utjecale na proces europskih integracija, s fokusom na katolički socijalni nauk. Katolička crkva odigrala je veliku ulogu u europskim integracijama promicanjem vrijednosti poput solidarnosti, ljudskog dostojanstva i općeg dobra. Političari poput Konrada Adenauera, Alcidea De Gasperija i Roberta Schumana, koji su bili demokršćani, težili su europskim integracijama utemeljenim na kršćanskim idealima nakon Drugog svjetskog rata. Crkva u svojim enciklikama „Rerum Novarum“ i „Quadragesimo Anno“ promiče socijalnu pravdu, prava radnika i opće dobro. Ta su učenja utjecala na politike demokršćanskih stranaka diljem Europe. Katolička crkva surađuje s Europskom unijom kroz grupe poput COMECE i JESC kako bi osigurala da se katolička uvjerenja i učenja uzimaju u obzir kada se razvijaju važne politike EU-a.

(45 stranica / 0 slika / 0 tablica / 51 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: Katolička crkva, europske integracije, katolički socijalni nauk, demokršćanske stranke,

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Rad je prihvaćen za obranu: 21.06.2024.g.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Master Thesis

Department of Administration

Professional Graduate Studies of Administration

THE ROLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN EUROPEAN INTEGRATIONS

DOMINIK KOŽULIĆ

Fausta Vrančića 3, 22243 Murter

dkozulic@vus.hr

Abstract

This paper discusses how the Catholic Church and Christian Democratic parties have influenced the process of European integration, with a focus on Catholic social teaching. The Catholic Church played a significant role in European integrations by promoting values such as solidarity, human dignity, and the common good. Politicians like Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi, and Robert Schuman, who were Christian Democrats, sought European integration based on Christian ideals after World War II. The Church, in its encyclicals "Rerum Novarum" and "Quadragesimo Anno," promotes social justice, workers' rights, and the common good. These teachings influenced the policies of Christian Democratic parties across Europe. The Catholic Church collaborates with the European Union through groups like COMECE and JESC to ensure that Catholic beliefs and teachings are considered when developing important EU policies.

(45 pages / 0 images / 0 tables / 51 references / original language: Croatian)

Paper deposited in: Library of the Polytechnic of Šibenik

Keywords: Catholic Church, European integrations, Catholic social teaching, Christian Democratic parties

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, college professor

Paper accepted: 21.06.2024.g.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PROCES EUROPSKIH INTEGRACIJA	2
2.1. Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik.....	2
2.2. Rimski ugovori o Europskoj Ekonomskoj Zajednici i Euroatomu.....	3
2.3. Briselski ugovor ili Ugovor o spajanju.....	4
2.4. Jedinstveni europski akt.....	5
2.5. Ugovor iz Maastrichta	6
2.6. Ugovor iz Amsterdama.....	6
2.7. Ugovor iz Nice.....	7
2.8. Ugovor iz Lisabona	7
3. POVIJESNA ULOGA KRŠĆANSTVA U OBLIKOVANJU EUROPSKIH VRIJEDNOSTI	9
4. ODNOS KATOLIČKE CRKVE I EUROPSKIH INTEGRACIJA.....	11
4.1. Uloga Katoličke crkve u promicanju ideja o europskim integracijama od kraja 19. do 21. stoljeća.....	11
4.2. Utjecaj uspona katoličkih demokršćanskih stranaka na razvoj europskih integracija 20	
4.3. Suradnja Katoličke crkve s institucijama EU	24
4.3.1. Suradnja Komisije biskupskih konferencija Europske unije s institucijama Europske unije	25
4.3.2. Isusovački europski socijalni centar	26
4.3.3. Ostale katoličke i kršćanske organizacije i njihov značaj.....	26
5. BUDUĆNOST RAZVOJA: POST-KRŠĆANSKA ILI POST-SEKULARNA EUROPSKA UNIJA	28
5.1. Usporedba utjecaja demokršćanstva i prosvjetiteljstva na vrijednosti današnje EU .	28
5.2. Posredni utjecaj Drugog Vatikanskog sabora na val sekularizacije u današnjoj Europskoj uniji	29
5.3. Sekularizacija i pluralizam u Europskoj uniji i na europskom kontinentu.....	30
5.4. Post-sekularna Europska unija u 21. stoljeću	31
6. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA.....	35

1. UVOD

U radu se prikazuje kako su Katolička crkva i demokršćanske stranke utjecale na proces europskih integracija, s fokusom na ulogu katoličkog socijalnog nauka. Analizira se kako su povijesni, politički i društveni čimbenici oblikovali europske integracije te kako su kršćanske vrijednosti imale ulogu u njezinu razvoju. Katolička crkva je tijekom vremena imala veliki utjecaj na europske integracije. Nakon Drugog svjetskog rata Crkva je, zajedno s demokršćanskim strankama, pomogla okupiti europske zemlje radi mira, stabilnosti i rasta. Crkvena učenja o ljudskom dostojanstvu, pravednosti, jedinstvu i lokalnom odlučivanju utjecala su na mnoge politike i institucije EU-a danas. Tema je značajna jer rasvjetljava povijesne događaje koji su utjecali na formiranje današnje Europske unije. Pokazuje kako su ideje koje su svojstvene katoličkom socijalnom nauku imale ulogu u oblikovanju temeljnih vrijednosti i načela europske integracije. Razumijevanjem ovog utjecaja može se steći bolje razumijevanje političkih i društvenih čimbenika koji su oblikovali europsku politiku.

Rad se sastoji od šest poglavlja. U uvodu je obrazloženo kako Katolička crkva i demokršćanske stranke imaju značajan utjecaj na proces europskih integracija. Ističe se važnost teme te se postavlja cilj analize utjecaja katoličkog socijalnog nauka na europske integracije. Drugo poglavlje prikazuje povijesni razvoj europskih integracija kroz osam temeljnih ugovora koji su bili ključni u oblikovanju Europske unije. Treće poglavlje opisuje povijest kršćanstva u Europi i njegov utjecaj na oblikovanje europskih vrijednosti kroz tri velika razdoblja te prilagodbu Crkve promjenama u društvu i politici. U četvrtom poglavlju se analiziraju socijalna učenja Katoličke crkve i njihovu ulogu u promicanju europskih integracija. U petom poglavlju se navodi osvrt na suvremene izazove i smjerove razvoja Europske unije u kontekstu post-kršćanskog i post-sekularnog društva. U zaključku se ističe se utjecaj katoličkog socijalnog nauka na europske integracije i predviđaju budući smjerovi razvoja Europske unije u kontekstu postsekularizma.

2. PROCES EUROPSKIH INTEGRACIJA

U poglavlju je prikazano osam temeljnih ugovora koji su bili ključni u oblikovanju djelovanja bivše Europske zajednice i sadašnje Europske unije. Europske integracije su proces u kojem se europske zemlje politički, ekonomski i društveno udružuju kako bi promicale mir, stabilnost i prosperitet na kontinentu. Proces je pokrenut nakon Drugog svjetskog rata, kad su čelnici shvatili važnost suradnje za sprječavanje budućih sukoba i promicanje gospodarskog rasta. Osnivački ugovori pravni su temelj Europske unije. Pariškim ugovorom 1951. godine uspostavljena je Europska zajednica za ugljen i čelik, okupljajući šest zemalja kako bi zajednički upravljale ključnim industrijama i promicale mir. Rimski ugovor, potpisan 1957. godine, pokrenuo je značajan napredak u europskoj integraciji osnivanjem Europske ekonomske zajednice (EEZ) i Europske zajednice za atomsku energiju (Euratom). Ovi su sporazumi proširili suradnju na gospodarsku integraciju, poput stvaranja zajedničkog tržišta i carinske unije. Ugovor iz Maastrichta 1992. promijenio je naziv Europske ekonomske zajednice u Europsku uniju i usredotočio se na jačanje političke, sigurnosne i pravosudne suradnje. Također je uvedena ideja europskog građanstva i otvoren je put ka stvaranju jedinstvene valute eura. Nakon toga potpisano je nekoliko ugovora koji su povećali autoritet EU-a, poput Ugovora iz Amsterdama, Ugovora iz Nice i Lisabonskog ugovora. Lisabonski ugovor bio je posebno značajan jer je racionalizirao strukturu EU-a, poboljšao demokratske procese i učinio donošenje odluka učinkovitijim.

2.1. Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik

Ratifikacija Ugovora o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik (EZUČ) provedena je 18. travnja 1951. te je predstavljala ključni korak na putu prema europskom jedinstvu.¹ Ratifikacijom navedenog ugovora uspješno se odgovorilo na izazove i razaranja uzrokovana Drugim svjetskim ratom. U odredbama Ugovora o osnivanju EZUČ-a poduzeti su prvi koraci ka stvaranju europskih integracija. Po završetku Drugog svjetskog rata, Europa se suočila s nužnošću obnove i osiguranja trajnog mira. Prepoznajući ulogu ekonomske povezanosti u sprječavanju budućih sukoba, razvio se koncept poticanja suradnje i integracije među državama članicama. S obzirom na stratešku važnost industrije ugljena i čelika u vojnim operacijama, smatralo se potrebnim konsolidirati te sektore pod nadzorom međunarodnih tijela. Ceremonija

¹ Lojić, S. (2018). Europska unija-od ideje do osnivanja. *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti*, 2(2.), 213-231., str. 214.

potpisivanja, koja je održana u Parizu, okupila je predstavnike šest zemalja – Zapadne Njemačke, Francuske, Italije, Luksemburga, Belgije i Nizozemske – a sve su te zemlje osjetile duboke posljedice rata.² Unatoč svojim ratnim nedaćama, čelnici ovih država razumjeli su nužnost zajedničkog rada kako bi spriječili buduća neprijateljstva. Sklapanje ugovora bilo je vrhunac opsežnih pregovaračkih i diplomatskih nastojanja kao i vizionarskog vodstva država osnivačica EZUČ-a. Osobito važnu ulogu u tom procesu imao je Robert Schuman, francuski ministar vanjskih poslova. On je u svibnju 1950. predstavio revolucionarni Schumanov plan, predlažući kooperativni okvir za upravljanje resursima ugljena i čelika.³ Ova je inicijativa potaknula kasnije integracije i usmjerila korake ka konkretnom sporazumu. Ugovor o EZUČ-u postao je temelj ekonomske suradnje, dijaloga i pomirenja između nekadašnjih zaraćenih europskih naroda. Ratifikacija Ugovora o EZUČ-u postala je osnova za buduće integracije koje će duboko utjecati na putanju evolucije Europske unije. Istek Ugovora o Europskoj zajednici za ugljen i čelik 23. srpnja 2002. označio je završetak značajne faze u tekućem procesu europske integracije.

2.2. Rimski ugovori o Europskoj Ekonomskoj Zajednici i Euroatomu

Potpisivanje Rimskih ugovora 25. ožujka 1957. označilo je značajnu prekretnicu u formiranju Europske unije (EU) i važan trenutak u procesu europske integracije. Potpisani od strane šest europskih država – Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga, Nizozemske i Zapadne Njemačke – Rimski ugovori predstavljali su zajedničku viziju obnove i suradnje nakon Drugog svjetskog rata. Samo potpisivanje ugovora, održan u *Sale dei Capitoli* u Rimu, simboliziralo je predanost promicanju integracije i jačanju gospodarske suradnje. Rimski ugovori bili su izravan rezultat uspostave EZUČ-a 1951. i postavili su temelje za širu gospodarsku integraciju. Prvim Rimskim ugovorom osnovana je Europska ekonomska zajednica (EEZ) s ciljem uspostave zajedničkog tržišta među državama sudionicama. Ovaj ugovor imao je za cilj uklanjanje trgovinskih prepreka, poticanje konkurencije i poticanje bliže gospodarske suradnje. Stvaranjem EEZ-a, ugovori su otvorili put razvoju modernog europskog jedinstvenog tržišta i promicanju gospodarskog prosperiteta. Rimski ugovori bili su ključni za poticanje europskog jedinstva, promicanje suradnje i sprječavanje budućih sukoba. Oni su postavili temelje za stvaranje Europske unije i odražavali kolektivnu odlučnost europskih čelnika u radu na zajedničkoj budućnosti obilježenoj gospodarskim prosperitetom i mirom. Drugi Rimski ugovor doveo je do

² Ibidem, str. 215.

³ Obadić, I., Marelja, M. (2022). Europska zajednica za ugljen i čelik kao prvi i presudni korak ka europskim integracijama: pravnopovijesni aspekti nastanka zajednice (1). *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (33), 375-395., str. 376.

ustrojenja Europske zajednice za atomsku energiju (Euratom), čiji je cilj bio promicanje suradnje u mirnodopskoj uporabi nuklearne energije. Putem ovog ugovora, zemlje su izrazile želju da zajednički upravljaju nuklearnim resursima i da se uključe u zajedničko istraživanje nuklearne tehnologije. Rimski ugovori označili su pomak prema široj gospodarskoj integraciji izvan sektora ugljena i čelika i odigrali su ključnu ulogu u integraciji Zapadne Njemačke u proces europske integracije.⁴

Potpisivanjem Rimskih ugovora, europske države su pokazale svoju odlučnost da izgrade stabilan i prosperitetan kontinent temeljen na gospodarskoj suradnji i političkoj stabilnosti. Ovaj korak postavio je temelje za daljnje proširenje i produbljenje integracije, što je rezultiralo stvaranjem Europske unije.

2.3. Briselski ugovor ili Ugovor o spajanju

Briselski sporazum iz 1965. godine ima veliko značenje u napretku europskih integracija. Potpisan 8. travnja 1965. i stupio na snagu 1. srpnja 1967., ugovor je odigrao presudnu ulogu u uspostavi europskog upravljanja i razvoju institucija Europske zajednice. Njegov glavni cilj bio je konsolidirati europske institucije i stvoriti jedinstvenu strukturu donošenja odluka unutar Europskih zajednica, uključujući EEZ, Euroatom i EZUČ. Sporazum je bio odgovor na potrebu za poboljšanom koordinacijom i funkcionalnošću europskih institucija kako bi se ubrzao proces integracije. Do sredine 1960-ih postalo je jasno da su postojeće strukture Europskih zajednica previše fragmentirane i neučinkovite za suočavanje s rastućim izazovima gospodarske i političke suradnje. Briselski sporazum je stoga bio osmišljen kako bi riješio te probleme i stvorio koherentniji i učinkovitiji sustav upravljanja. Jedna od ključnih reformi bila je formiranje jedinstvene Komisije i Vijeća, čime su zamijenjena prijašnja odvojena povjerenstva i vijeća triju europskih zajednica. Ovo restrukturiranje imalo je za cilj poboljšati učinkovitost, integraciju i koordinaciju politike. Uspostava jedinstvene Komisije omogućila je centraliziranu administraciju i donošenje odluka, dok je jedinstveno Vijeće osiguralo da države članice imaju jasniji i zajednički glas u europskim pitanjima.⁵

Briselski sporazum također je bio iskorak u jačanju institucionalnog okvira Europske zajednice. Njegova implementacija potaknula je zajedničku viziju i napore prema dubljim europskim

⁴ Kersan-Škabić, I. (2012). *Ekonomija europske unije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam" Dr. Mijo Mirković, str. 12.

⁵ Laursen, F. (2012). The 1965 merger treaty: The first reform of the founding European Community treaties. *Designing the European Union: From Paris to Lisbon, 77-97.*, str. 77.

integracijama. Ovaj korak bio je ključan u promicanju ideje jedinstvene Europe, gdje bi države članice surađivale u duhu solidarnosti i zajedničkog cilja. Uspostava jedinstvenih institucija također je pridonijela jačanju demokratskih procesa unutar Europske zajednice, omogućujući veću transparentnost i odgovornost u donošenju odluka. Osim institucionalnih reformi, Briselski sporazum je imao i širi politički značaj.⁶ Sporazum je ukazao na činjenicu da su europske države spremne prevladati nacionalne interese u korist zajedničkog dobra. Spremnost na kompromis i suradnju bila je ključna za uspjeh europskih integracija. Sporazum je također imao važnu simboličku vrijednost, jer je pokazao svijetu da je Europa sposobna za mirnu i konstruktivnu suradnju, čak i nakon desetljeća ratova i sukoba. Trajni utjecaj Briselskog sporazuma vidljiv je u suvremenim europskim institucijama, naglašavajući njegovu ključnu ulogu u oblikovanju današnje Europske unije.

2.4. Jedinstveni europski akt

Jedinstveni europski akt (JEA) potpisan je 1986. i stupio je na snagu 1987., označavajući važan korak za Europsku zajednicu u smislu integracije i rasta.⁷ Cilj mu je bio pojednostaviti procese donošenja odluka, pripremiti se za ulazak novih država članica i stvoriti jedinstveno tržište. JEA je predstavljao značajan trenutak u europskoj povijesti jer je imao za cilj jačanje europske integracije prilagodbom institucionalne strukture za suočavanje s novim izazovima. Potpisivanje JEA donijelo je važne i trajne promjene koje su značajno utjecale na funkcioniranje Europske unije. Uveden je novi sustav glasovanja u Vijeću Europske zajednice, čime je pojedinim državama članicama bilo teže blokirati odluke.⁸ To je ubrzalo proces stvaranja zakona i otežalo ulaganje veta na odluke, što je pomoglo jačanju integracijskih procesa.

JEA je također dao više ovlasti Europskom parlamentu time što ga je uključio u zakonodavni proces na višoj razini. Općenito, te su promjene donošenje odluka unutar Europske zajednice učinile demokratičnijim i omogućile parlamentu da igra aktivniju ulogu u kreiranju zakona. Također je važno bilo proširenje Europske zajednice na Portugal i Španjolsku. JEA je postavila kriterije za primanje novih država članica, osiguravajući potencijal rasta Europske zajednice i postavljajući temelje za povećanu koheziju. To je otvorilo put pridruživanju novih članova i omogućilo veću političku i gospodarsku suradnju unutar zajednice. Jedinstveni europski akt

⁶ Ibidem, str. 79.

⁷ Rudolf, D. (2006). Ugovor o ustavu za Europu-važan reformski akt Europske unije. *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, (13), 7-18.

⁸ Mrkonjić, Ž. (2016). Od britanske konstantne polupripadnosti do potpunog izlaska iz Europske unije. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, (22), 77-95.

(JEA) imao je veliki utjecaj na Europsku zajednicu (sada Europsku uniju), oblikujući njenu trenutnu političku i institucionalnu strukturu.⁹

Reformom institucija i procesa donošenja odluka, JEA je omogućio uspostavljanje suvremenog europskog političkog sustava. Njegovi ciljevi, reforme i uloga u pomaganju širenja postavili su temelj za ujedinjenu i prosperitetnu Europu usmjerenu na demokraciju, suradnju i gospodarski rast.

2.5. Ugovor iz Maastrichta

Ugovor iz Maastrichta koji je potpisan 1992., a stupio je na snagu 1993., doveo je do značajnih promjena u Europskoj zajednici kao i do stvaranja Europske unije. Glavni fokus ugovora bio je uspostavljanje Europske monetarne unije, koja je postavila posebne zahtjeve koje države članice moraju ispuniti u područjima kao što su inflacija, kamatne stope, fiskalna politika i tečajevi kako bi prihvatile euro kao zajedničku valutu.¹⁰

Ugovor je također imao za cilj promicanje političke unije uvođenjem elemenata poput europskog državljanstva i jedinstvene vanjske i unutarnje politike. Osim toga, Europskom parlamentu data je veća uloga u donošenju odluka kroz postupak suodlučivanja. Ugovor je također poticao suradnju između država članica u područjima poput obrane i pravosuđa. Kriteriji postavljeni Ugovorom iz Maastrichta bili su usmjereni na osiguranje ekonomske stabilnosti i koordinacije među zemljama koje pristupaju Europskoj monetarnoj uniji.¹¹

2.6. Ugovor iz Amsterdama

Ugovor iz Amsterdama donesen je 2. listopada 1997., a stupio je na snagu 1. svibnja 1999. Donio je promjene kako bi modernizirao institucije EU-a i olakšao pristupanje novim članicama. Glavni cilj bio je učinkovito pripremiti EU za 21. stoljeće i omogućiti većem broju zemalja da budu dio Unije. Ugovor se bavio izazovima s kojima se EU suočavala u to vrijeme, s ciljem poboljšanja načina donošenja odluka i učinkovitosti institucija. Usredotočen je na to da proces učini transparentnijim, demokratičnijim i ojača povezanost između građana EU-a i načina na koji su se donosile odluke. Amsterdamski ugovor osmišljen je kako bi pripremio Europsku uniju za proširenje stvaranjem odgovarajuće strukture za nove članice i prilagodbom

⁹ Bukša, D. (2003). „Integracijski procesi u svjetskom gospodarstvu i današnja pozicija Republike Hrvatske“. *Radovi zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 503-512.

¹⁰ Kesner-Škreb, M. (2006). Kriteriji konvergencije. *Financijska teorija i praksa*, 30(4), 407-408., str. 407.

¹¹ Grubiša, D. (1994). Nove evropske demokracija i Evropska unija nakon Maastrichta. *Politička misao: časopis za politologiju*, 31(1), 16-25, str. 16.

institucija za sve veći broj zemalja. Ovim su se ugovorom provele revizije ugovora o EU i EEZ-u, što je dovelo do reorganizacije i pojednostavljenja njihovih pravila. Opisane promjene učinile su pravne akte EU jednostavnijima, transparentnijima i omogućile veće sudjelovanje građana u donošenju odluka. Ugovor iz Amsterdama pomogao je oblikovati trenutni pravni i institucionalni okvir EU-a. Ugovor je također poboljšao suradnju među državama članicama u pravosuđu i unutarnjim poslovima, olakšavajući usklađivanje politika u tim važnim područjima.¹²

2.7. Ugovor iz Nice

Ugovor iz Nice, potpisan u veljači 2001. i na snazi od veljače 2003., važan je za promjenu strukture Europske unije kako bi učinkovito surađivala s 25 zemalja članica. Njegov glavni cilj bio je pojednostaviti donošenje odluka s povećanim brojem članica. Cilj ugovora je bio uspostaviti sustav za dobro funkcioniranje EU-a, posebno s više članica i osigurati pravednu raspodjelu glasačke moći. Ugovor je promijenio način na koji je sastavljena Europska komisija, dopuštajući svakoj zemlji da imenuje povjerenika kako bi se održala ravnoteža između većih i manjih država. Također je prilagodio sustav glasovanja u Vijeću većem broju članova, s ciljem učinkovitijeg donošenja odluka. Ove su promjene napravljene kako bi se poboljšalo donošenje odluka unatoč proširenju Unije. Ugovor iz Nice bio je ključni korak u prilagodbi EU izazovima proširenja uvođenjem promjena u Komisiju i Vijeće kako bi se održala ravnoteža i legitimitet u donošenju odluka unutar veće i raznolikije Europske unije.¹³

2.8. Ugovor iz Lisabona

Lisabonski ugovor, potpisan 13. prosinca 2007. i stupio na snagu 1. prosinca 2009., ima značajnu povijesnu važnost za Europsku uniju (EU) jer je imao dubok utjecaj na institucionalni okvir EU-a i postavio je temelje za njezino učinkovitije funkcioniranje. Ovaj ugovor proširio je ovlasti i strukturnu organizaciju EU-a, s ciljem poboljšanja demokratskih procesa i promicanja jedinstva u rješavanju globalnih pitanja. Njegov glavni cilj bio je uspostaviti demokratičniju, učinkovitiju i globalno osjetljiviju Europsku uniju, s posebnim fokusom na rješavanje klimatskih promjena. Ugovorom su Europskom parlamentu dodijeljene veće ovlasti, čime je ojačana njegova uloga u zakonodavnom procesu i poboljšan demokratski legitimitet donošenja

¹² Zrinščak, S. (1999). Socijalna politika u" Planu integracijskih aktivnosti Republike Hrvatske. *Revija za socijalnu politiku*, 6(3), 291-298., str. 291.

¹³ Boucek, V. (2003). Sources of European Private International Law. *Zbornik PFZ*, 53, 737.

odluka na razini EU. Promjene su također napravljene u Vijeću EU kako bi se pojednostavili procesi donošenja odluka u svjetlu sve većeg broja država članica. Uvođenje građanske inicijative imalo je za cilj povećati sudjelovanje građana u politici EU-a, dok je stvaranje stalnog predsjedništva Europskog vijeća nastojalo poboljšati koordinaciju unutar EU-a. Osim toga, uspostava Visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku imala je za cilj poboljšati koordinaciju i koherentnost u naporima vanjske politike EU-a.¹⁴ Lisabonski ugovor razgraničio je ovlasti EU-a i njezinih država članica, uspostavljajući pravni okvir za aktivnosti EU-a i artikulirajući njezine ciljeve i načela. Ovaj ugovor služi kao ključni dokument u jačanju političke uloge EU-a i sposobnosti da se učinkovito suoči sa suvremenim globalnim izazovima.

Osnivački ugovori Europske unije određuju osnovna pravila i strukturu organizacije, uključujući njezine ciljeve, način na koji se njome upravlja i kako se donose odluke. Ovi su ugovori započeli stvaranjem Europske zajednice za ugljen i čelik 1951. godine kako bi se pomoglo u ponovnoj izgradnji Europe nakon Drugog svjetskog rata. S vremenom je potpisano više ugovora za proširenje suradnje u različitim područjima, poput gospodarstva i sigurnosti. Svaki je ugovor promijenio način na koji EU funkcionira s ciljem da ga učini demokratičnijim i sposobnijim za suočavanje s novim izazovima. Osnivački ugovori pokazuju kako su se europske integracije razvijale tijekom vremena i kako se EU nastavlja prilagođavati novim situacijama, postavljajući temelje za sve uspješniju integraciju.

Europska integracija i donošenje osnivačkih ugovora EU bili su ključni u stvaranju stabilne, prosperitetne i mirne Europe. Ti su sporazumi omogućili slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala, što je dovelo do razvoja jedinstvenog tržišta koje je potaknulo gospodarski rast. Kao rezultat toga, EU je postao značajan igrač u globalnim poslovima, zalažući se za demokraciju, ljudska prava i vladavinu prava.

¹⁴ Rudolf, D. (2009). Lisabonski ugovor Europske unije (2007.)-Konsolidirani tekst Ugovora o Europskoj uniji (Maastricht, 1992.)-Konsolidirani tekst Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Rim, 1957.): protokoli, prilozi i izjave (glavni redaktor hrvatskoga prijevoda Davorin Rudolf. *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, (16), 1-418.

3. POVIJESNA ULOGA KRŠĆANSTVA U OBLIKOVANJU EUROPSKIH VRIJEDNOSTI

Šimac opisuje povijest kršćanstva u Europi i njegov odnos prema politici koji se može podijeliti u tri velika razdoblja te se prikazuje kako se Crkva razvijala i prilagođavala promjenama u društvu i politici.

Prvo razdoblje utjecaja Katoličke crkve na formiranje europskih vrijednosti započinje s Milanskim ediktom iz 313. godine, kada je Konstantin Veliki legalizirao kršćanstvo, a završava istočnim raskolom 1054. godine. To je bilo vrijeme skromnosti i kajanja za grijeh, kada je upravo crkva preuzela mnoge funkcije propalog Rimskog carstva, uključujući upravljanje, kulturu, socijalne i ekonomske aktivnosti. Katolička crkva je postala ključni čimbenik ujedinjavanja i utemeljenja karolinške Europe. Šimić se poziva na stajalište Jeana Boissonnata, kada ističe da je upravo Katolička crkva stvorila Europu okupljanjem barbara u kršćanstvo, stvarajući zajednicu koja nije bila politička ili ekonomska, već isključivo kršćanska. Crkveni utjecaj se u to vrijeme značajno razlikovao na zapadu i istoku Europe. Dok je Karlo Veliki bio apsolutno vjerni sin Katoličke crkve, Car u Bizantu je bio politički i vjerski vođa, što je stavilo Crkvu u podređeni položaj prema politici na Istoku.¹⁵ Naime, tijekom početne faze kršćanske povijesti, koja se proteže od Milanskog edikta 313. do istočnog raskola 1054., bio je očit blizak odnos između Katoličke crkve i monarha, koji je igrao ključnu ulogu u oblikovanju europskog kulturnog identiteta. Ključni događaj u ovom razdoblju dogodio se na Božić 800. godine kada je papa Leo III službeno okrunio Karla Velikog za cara Svetog rimskog carstva naglašavajući usku suradnju između Crkve i svjetskih vođa, budući da je Papa imao utjecaj i u pitanjima upravljanja dajući legitimitet carevima i kraljevima putem imenovanja.¹⁶ Čvrsto savezništvo između Crkve i svjetovne vlasti omogućilo je značajan utjecaj Crkve na politički i kulturni razvoj srednjovjekovne Europe. Vladari su se oslanjali na papu za vjerodostojnost i podršku, što je Crkvi omogućilo da proširi svoj doseg i promiče svoja učenja. Crkva je preuzela dvostruku ulogu centra vjerske i političke moći, vršeći utjecaj na imenovanja, politike i društvene okvire na području Zapadne Europe.

Tijekom drugog tisućljeća, cijeli je svijet postao obilježen značajnim i dinamičnim promjenama, kao inovacijama. Utjecaj Katoličke crkve se u ovom razdoblju ogleda u izgradnji katedrala, sveučilišta, bolnica i sirotišta, a radi se o dobu jedinstvenih umjetničkih ostvarenja,

¹⁵ Šimac, N. (2007). Kršćanin u politici i suvremenoj Europi. *Bogoslovska smotra*, 77(2), 541-560., str. 551.

¹⁶ Nekić, A. (2011). Karlo Veliki. *Rostra: Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, 4(4.), 95-117., str. 95.

doba velikih otkrića i osvajanja svijeta. Tijekom ovog perioda, svjetsko se pučanstvo povećalo za 22 puta, a dohodak *per capita* narastao je 13 puta.¹⁷ Industrijske revolucije (izum parnog stroja te motora s unutarnjim izgaranjem) značajno su promijenile društvo. Pojam Europa i pridjev europski počinju se koristiti u ovom tisućljeću, što je vidljivo u dokumentima pape Pija II. Međutim, jedinstvo zapadnog kršćanstva nestaje s Westfalskim mirom (1648.), koji dijeli Europu na prostor katoličkog i protestantskog utjecaja.¹⁸ Navedeno razdoblje završava s totalitarnim revolucijama 20. stoljeća, koje potiru slobode i promiču idolatriju klase, nacije i rase. Unatoč tim negativnim aspektima, ovo je i razdoblje prvih nenasilnih europskih integracija, kao što su Vijeće Europe (1949.) i Europske zajednice (1950. – 1957.), koje su bile vođene demokršćanskim idejama.¹⁹

Treće je doba obilježeno osjećajem empatije i priznavanjem pogrešaka koje čine kršćani. Kršćani se okreću Bogu kao očinskom liku, preuzimajući novu ulogu posrednika u interakciji između crkve i društva. U ovom razdoblju se svjedoči brzom širenju trgovine i revolucionarnom napretku u znanosti, kao što su informacijsko-komunikacijska tehnologija, e-tehnologija i biotehnologija, koji predstavljaju značajan rizik u pogledu pristupa samom stvaranju. Tijekom ovog razdoblja kršćani se bore s dubokim etičkim pitanjima u vezi s granicama znanstvenog napretka. Europski identitet danas naglašava važnost dostojanstva pojedinca, odvojenosti politike i vjere te ravnoteže između znanosti i vjere. Ove prepoznatljive značajke izdvajaju kršćanstvo od drugih religija poput judaizma i islama. Povijesni narativ kršćanstva u Europi obilježen je neprekidnom borbom između individualizma i univerzalnosti, kao i trajnom misijom da dopre do svih naroda.²⁰

Može se zaključiti da je Katolička crkva imala presudnu ulogu u razdoblju nakon pada Rimskog Carstva, u pogledu oblikovanja izvornih kršćanskih vrijednosti. Tim su vrijednostima suprotstavljeni procesi sekularizacije i uspon totalitarnih režima u 20. stoljeću. Djelomično kao odgovor na prethodno navedene pojave sekularizma i totalitarizma, uloga Katoličke crkve u procesu europskih integracija nakon Drugog svjetskog rata, postala je vrlo značajna.

¹⁷ Ibidem, str. 552.

¹⁸ Krivokapić, B. (2023). Značaj Vestfalskog mira (1648) za međunarodno pravo. *Revija kopaoničke škole prirodnog prava*, 1, 47-70., str. 47.

¹⁹ Škrlec, H. (2020). Europske integracije i Katolička crkva. *Bogoslovska smotra*, 90(3), 513-536.

²⁰ Šimac, N. (2007). op.cit., str. 552.

4. ODNOS KATOLIČKE CRKVE I EUROPSKIH INTEGRACIJA

Socijalna učenja Katoličke crkve bila su ključna u promicanju društvenih i ekonomskih načela koja su služila kao temelj demokršćanske ideologije. Pojmovi kao što su supsidijarnost, solidarnost, opće dobro i ljudsko dostojanstvo značajno su utjecali na politike demokršćanskih stranaka diljem Europe. Enciklike „Rerum Novarum“ (1891.) i „Quadragesimo Anno“ (1931.) imale su ključnu ulogu u usponu demokršćanskih stranaka u Europi, a brojne enciklike iz 20. i 21. stoljeća snažno podupiru osnovne vrijednosti na kojima se temelje europske integracije.²¹ U poglavlju je ujedno prikazana uloga pojedinih papa kao poglavara Katoličke crkve, ali i državnika Vatikana, u oblikovanju vrijednosti na razini europske zajednice i Unije. Od velikog je značaja istaknuti utjecaj Katoličke crkve na razvoj političkog katolicizma, konkretno na razvoj demokršćanskih stranaka koje su imale ključan i izravan utjecaj na poticanje i realizaciju ideje europskih integracija.

4.1. Uloga Katoličke crkve u promicanju ideja o europskim integracijama od kraja 19. do 21. stoljeća

Encikliku „Rerum Novarum“ objavio je papa Lav XIII. 15. svibnja 1891. u vrijeme industrijske revolucije, razdoblja obilježenog značajnim društvenim promjenama.²² Ovo doba karakterizirali su teški radni uvjeti, neadekvatne plaće, produljeno radno vrijeme i nedostatak socijalne skrbi za radničku klasu. Brzi industrijski rast i urbani razvoj tog vremena iznjedrili su primjere socijalne nejednakosti i iskorištavanja radnika, dok su istodobno poticali uspon socijalističkih ideologija koje su predstavljale prijetnju uspostavljenim društvenim hijerarhijama i imovinskim normama.

Primarni fokus enciklike je na socijalnoj pravednosti i pravima radnika. U enciklici se ističe pravo na pravedne plaće te papa naglašava da zaposlenici trebaju primati plaću koja im omogućuje održavanje životnog standarda da bi mogli živjeti dostojanstveno i zadovoljiti osnovne potrebe. Poslodavci imaju odgovornost osigurati da uvjeti rada pogoduju zdravlju i dobrobiti njihovih zaposlenika. Osim toga, radnici imaju pravo osnivati sindikate kako bi kolektivno pregovarali o poboljšanju plaća i radnih uvjeta, kako je istaknuto u enciklici. Lav XIII. je u enciklici podržavao pravo na privatno vlasništvo kao temeljno prirodno pravo neophodno za prosperitet pojedinaca i obitelji. Nadalje, naglasio je moralnu odgovornost

²¹ Gabor, A. (2012). Christian democracy and welfare. *European Journal of Science and Theology*, 8(1), 313-320., str. 313.

²² Ibidem, str. 313.

vlasnika imovine da koriste svoju imovinu na način koji koristi općem dobru, a ne isključivo fokusiranje na osobne interese.²³ Istaknuo je i važnost solidarnosti među pojedincima i zajednicama u promicanju socijalne pravde i jednakosti. U enciklici papa zagovara načelo supsidijarnosti zalažući se za donošenje odluka i na lokalnoj i neposrednoj razini, kako bi se potaknuo osjećaj odgovornosti i autonomije unutar zajednica.²⁴ Koncept decentralizacije vlasti, kako se zaključuje iz enciklike, usklađen je s načelom supsidijarnosti, koje zagovara rješavanje pitanja na što je moguće nižoj razini prije nego što se uključe viša tijela vlasti. Decentralizacija naglašava odgovornost na lokalnoj razini u rješavanju problema i sugerira da se intervencija viših organizacija ili vlada treba koristiti samo kada je to apsolutno neophodno²⁵. Utjecaj enciklike „Rerum Novarum“ je bio izuzetno značajan u oblikovanju katoličkog socijalnog nauka jer su potaknute društvene reforme unutar crkvenih institucija. Enciklika je osigurala i smjernice za kasnije dokumente i inicijative usmjerene na rješavanje društvenih nepravdi i zagovaranje pravednijih gospodarskih sustava.

Encikliku „Quadragesimo Anno“ objavio je papa Pio XI. 15. svibnja 1931., potaknut globalnom ekonomskom krizom poznatom kao Velika depresija. Ovim dokumentom obilježena je četrdeseta obljetnica značajne enciklike „Rerum Novarum“.²⁶ Velika depresija donijela je izuzetnu ekonomsku patnju, visoku razinu nezaposlenosti i siromaštvo na globalnoj razini. Uz to, uspon autoritarnih režima u Europi, uključujući fašizam u Italiji i nacizam u Njemačkoj, predstavljao je značajne izazove za demokratsko upravljanje i temeljna ljudska prava.

Primarni fokus enciklike je bio na restrukturiranju društvene hijerarhije i normi. Papa se u enciklici kritički osvrće na pojedine osobine kapitalističkih i socijalističkih gospodarskih sustava, ističući njihove nedostatke u promicanju socijalne pravde i općeg dobra. U svojoj enciklici „Quadragesimo Anno“ papa Pio XI. priznaje pozitivne elemente kapitalizma, poput poticanja poduzetništva i inovacija, ali i njegove značajne nedostatke. On kritizira „neobuzdani“ oblik kapitalizma koji rezultira gomilanjem bogatstva među nekolicinom odabranih, što dovodi do ekonomskih razlika i društvenih nepravdi.²⁷ Enciklika posebno ukazuje na posljedice davanja prednosti bezgraničnom profitu, što obezvrjeđuje radnike tretirajući ih kao puku robu, a ne kao pojedince koji zaslužuju dostojanstvo. Enciklika kritički

²³ Waterman, A. M. C. (2016). Rerum Novarum in economic thought. *Faith and Economics*, 67, 29-56., str. 29.

²⁴ Evans Dr, M. (2013). The principle of subsidiarity as a social and political principle in Catholic social teaching. *Solidarity: The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics*, 3(1), 44-60., str. 44.

²⁵ Ibidem, str. 55.

²⁶ Chappel, J. (2001). The Thomist Debate over Inequality and Property Rights in Depression-Era Europe. *What is So New About Scholasticism*, 21-38., str. 23.

²⁷ Crane, P. (1951). Democratic Capitalism. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 40(157), 33-46., str. 35.

propituje i socijalizam, posebice marksistički socijalizam, koji promiče ukidanje privatnog vlasništva i uspostavu zajedničkog vlasništva nad proizvodnim resursima.²⁸ Pio XI. ističe nepodudarnost takvog sustava s kršćanskim načelima, budući da zanemaruje važnost privatnog vlasništva u održavanju ljudske slobode i časti. Unatoč cilju socijalizma da se pozabavi razlikama i nepravdama koje karakteriziraju kapitalizam, enciklika upozorava na njegove metode kao moralno i vjerski neprihvatljive.

Enciklika se također bavi načelom supsidijarnosti, naglašavajući važnost decentraliziranog odlučivanja i autonomije manjih, lokalnih institucija u rješavanju društvenih potreba. Jedno od ključnih načela istaknutih u „Quadragesimo Anno“ je načelo solidarnosti, koje naglašava međusobnu povezanost i uzajamnu odgovornost pojedinaca unutar društva. Enciklika naglašava važnost društvene kohezije, zalažući se za solidarnost i suradnju među svim članovima društva kako bi se osigurala socijalna pravda. Pio XI. naglašava nužnost usmjeravanja socijalne i gospodarske politike prema općem dobru, čuvajući prava i dostojanstvo pojedinca.²⁹ Enciklika „Quadragesimo Anno“ je izrađena na načelima zacrtanim u enciklici „Rerum Novarum“, prilagođavajući ih tada suvremenom društvenom i ekonomskom kontekstu (u 1931. godini). Enciklika je osnažila okvir katoličkog socijalnog nauka, potaknuvši daljnji dijalog i inicijative koje se tiču socijalne pravde i pravednih ekonomskih sustava. Stoga je utjecala i na evoluciju demokršćanske političke misli i prakse, nudeći moralne i teorijske temelje za politički angažman.

Katolička crkva značajno je pridonijela osnivanju i napretku demokršćanskih stranaka u Europi pružanjem značajne institucionalne potpore. Ta je potpora obuhvaćala korištenje sustava župa, obrazovnih institucija i raznih društvenih aktivnosti u svrhu širenja katoličkog socijalnog nauka. Svećenici su često preuzimali vodeću ulogu u tim pothvatima, aktivno sudjelujući u organizaciji i vođenju edukativnih kampanja, kao i u širenju informacija o značaju kršćanskih načela u području društvenih, ekonomskih i političkih pitanja. .

Župe su igrale presudnu ulogu kao središta edukacije, sa svećenicima koji su koristili propovijedi i pastoralne aktivnosti kako bi obrazovali svoje zajednice o bitnim društvenim pitanjima i zagovarali demokršćanske vrijednosti. Osim toga, župe su često organizirale sastanke, predavanja i događaje kako bi omogućile rasprave o katoličkom socijalnom nauku, razvijajući osjećaj zajedništva i jačajući svijest o socijalnom nauku crkve među vjernicima.

²⁸ Maloney, O. (1987). Catholic social teaching: ideal and reality. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 76(303), 286-293., str. 288.

²⁹ Ibidem, str. 289.

Katoličke škole i druge obrazovne ustanove povezane sa župama također su pridonijele širenju socijalnog nauka Katoličke crkve. Društvene organizacije povezane s Katoličkom crkvom također su odigrale značajnu ulogu u promicanju načela kršćanske demokracije i zalaganju za njihovu primjenu u društvu.³⁰

Katoličke škole imale su ključnu ulogu u prenošenju kršćanskih vrijednosti i društvenih doktrina mladim učenicima, njegujući predanost socijalnoj pravdi, solidarnosti i supsidijarnosti što je zauzvrat ojačalo podršku demokršćanskim strankama. Uključenost svećenstva bila je vidljiva i kroz njihove propovijedi i pastoralne aktivnosti, koje su imale za cilj educirati i mobilizirati župljane za društvene i političke ciljeve. Katoličke društvene organizacije, poput Caritasa i drugih katoličkih društvenih skupina, bile su aktivno uključene u socijalnu skrb i humanitarne napore. Te su organizacije često surađivale s demokršćanskim strankama na raznim društvenim inicijativama, zagovarajući zajedničke ciljeve i načela. Pastoralne aktivnosti i duhovno vodstvo služili su kao platforma za educiranje vjernika o važnosti političkog angažmana i podržavanja stranaka koje podržavaju kršćanske vrijednosti.

Tijekom 19. i 20. stoljeća razvijao se trend antiklerizma ili protivljenja Katoličkoj crkvi, posebice u zemljama poput Francuske, Italije i Španjolske u težnji da se ograniči moć Crkve u društvu i da se ojača sekularizacija.³¹ Uspon komunizma dodatno je zategao odnos između Crkve i sekularnih vlasti. Katolička crkva i demokršćanske stranke odgovorile su braneći svoja uvjerenja i vrijednosti od prijetnje komunizma. Kršćansko-demokratske stranke pozicionirale su se kao zagovornici vjerskih sloboda i moralnih vrijednosti, s ciljem očuvanja utjecaja Crkve u društvu i politici. Zalagali su se za politiku koja štiti prava vjernika i podupire uključenost Crkve u obrazovanje, zdravstvo i socijalne usluge. Te su stranke uspješno mobilizirale katoličke glasače ističući prijetnje antiklerikalizma i komunizma, uz potporu mreže institucija Katoličke crkve.³² Primjeri te strategije mogu se vidjeti u Italiji, gdje je Kršćansko-demokratska stranka spriječila komunističku dominaciju, te u Njemačkoj, gdje je Kršćansko-demokratska unija promicala kršćanske vrijednosti i branila ulogu Crkve u društvu.³³ Nadalje, demokršćanske stranke podržale su europsku integraciju kao dio svoje šire agende.

³⁰ Ballano, V. (2021). Why is Catholic social teaching difficult to implement in society?: a theological-sociological analysis. *The international journal of religion and spirituality in society*, 11(1), 93-96., str. 93.

³¹ Girvin, B. (2000). The political culture of secularisation: European trends and comparative perspectives. In *Religion and mass electoral behaviour in Europe* (pp. 29-49). Routledge., str. 30.

³² Chamedes, G. (2016). The Vatican, Nazi-Fascism, and the making of transnational anti-communism in the 1930s. *Journal of Contemporary History*, 51(2), 261-290., str. 263.

³³ Kaiser, W. (2004). Christian Democracy in Twentieth-century Europe. *Journal of Contemporary History*, 39(1), 127-135., str. 130.

Nakon Drugog svjetskog rata Europa je bila u ruševinama i trebalo ju je obnoviti. Postojala je snažna želja za mirom i suradnjom među europskim narodima kako bi se izbjegli novi ratovi. Katolička crkva i demokršćanske stranke smatrale su da su europske integracije ključ za postizanje tih ciljeva. Katolička crkva podržavala je europsko jedinstvo jer je bilo usklađeno s kršćanskim vrijednostima zajedničkog rada za opće dobro. Vjerovala je da će jača partnerstva između europskih zemalja dovesti do mira, stabilnosti i gospodarskog rasta. Enciklike poput „Quadragesimo Anno“ naglašavale su potrebu za globalnom suradnjom i pravednošću u ekonomiji, nudeći moralnu osnovu za europsku integraciju. Socijalni nauk Crkve podržavao je temeljna načela europskog projekta. Kršćansko-demokratske stranke prihatile su ideju Katoličke crkve o ujedinjenoj Europi i odigrale su ključnu ulogu u zbližavanju europskih zemalja. Vjerovali su da će zajednički rad na gospodarskom i političkom planu pomoći u održavanju mira i stabilnosti.

Katolička crkva je bila značajno angažirana u podupiranje ideje o europskim integracijama i u drugoj polovici 20. stoljeća te tijekom 21. stoljeća. Naravno, utjecaj Katoličke crkve nije izravan, već posredan i ogleda se u katoličkom socijalnom nauku kako je više puta prethodno istaknuo. Tako su u drugom stoljeću nastale brojne enciklike kojima se ujedno promiču vrijednosti kakva danas zagovara Europska unija, a ne smije se izostaviti ni vrlo aktivan angažman pojedinih papa u podupiranju kontinuiranog procesa europskih integracija.³⁴

„Pacem in Terris“, papinska enciklika koju je napisao papa Ivan XXIII. 1963. analizira zaštitu ljudskih prava kroz prizmu katoličke doktrine, odnosno katoličkog socijalnog učenja. U enciklici se naglašava opseg ljudskih prava koji ujedno obuhvaća socijalna i ekonomska prava kao što su pristup prehrani, stanovanju, zdravstvenoj skrbi i socijalnoj skrbi. Enciklika naglašava važnost poštivanja socijalnih i ekonomskih prava, ističući odgovornost poslodavaca da svojim zaposlenicima osiguraju odgovarajuće uvjete rada i pravednu naknadu. Također naglašava obvezu države u pomoći pojedincima koji su nesposobni za rad kako bi uspješno zadovoljili osnovne potrebe, čime se ponovno naglašavaju načela društvene odgovornosti i solidarnosti. Papa Ivan XXIII. u enciklici iz 1963. ističe da ustavna demokracija služi kao optimalna zaštita ljudskih prava te naglašava ideju da poštivanje demokratskih načela nudi najučinkovitiji način zaštite pojedinaca, posebno u području socijalne pravde i ekonomskih prava. Enciklika naglašava važnost podupiranja načela poštivanja suvereniteta i neovisnosti u kontekstu međunarodne pomoći osiromašenim narodima. Papa se zalaže za pomoć kojom se

³⁴ Proces europskih integracija nije dovršen, on se može smatrati kontinuiranim zbog niza postojećih i planiranih valova proširenja EU.

upravlja na način koji vodi računa o kulturnoj, moralnoj i političkoj autonomiji zemalja primateljica, bez nametanja bilo kakvog oblika političke kontrole ili dominacije od strane razvijenijih država. Navedeno stajalište zagovara ravnopravne globalne odnose i naglašava važnost podupiranja nacionalnog suvereniteta, posebno u kontekstu europskog jedinstva.³⁵ Enciklika „Pacem in Terris“ ima posebnu važnost u kontekstu europskih integracija jer podupire temeljne vrijednosti koje su u skladu s onima današnje Europske unije, uključujući ljudska prava, socijalnu pravdu, solidarnost i poštivanje državnog suvereniteta. Enciklika zagovara shvaćanje da međunarodna pomoć i suradnja trebaju biti ukorijenjeni u načelima pravde i solidarnosti, a ne nastojanjima da se izvrši politička kontrola. Ta su načela ključna za napredak europskih integracija, poticanje suradnje i kohezije među državama članicama uz istovremeno podržavanje njihove individualne autonomije i različitosti. Enciklika „Pacem in Terris“ i dalje je vrijedan moralni i etički okvir za poticanje pravednijeg i kohezivnijeg društva u Europskoj uniji, unatoč činjenici da datira iz 1963. godine.

Samo četiri godine nakon enciklike „Pacem in Terris“, papa Pavao VI. je objavio encikliku „Populorum Progressio“. U Enciklici „Populorum progressio“ je iznesena oštra kritika liberalnog kapitalističkog ekonomskog modela te se predlaže alternativni pristup razvoju koji uključuje etička i društvena pitanja što se može povezati s načelima održivog razvoja Europske unije.³⁶ Kritika liberalnog kapitalizma naglašava problem prevelikog naglašavanja profita kao primarnog pokretača ekonomskog napretka. Takav razvoj, ističe papa Pavao VI., zanemaruje etičku i društvenu dimenziju ekonomske aktivnosti, što rezultira potencijalnim iskorištavanjem i nejednakostima unutar društva. Natjecanje se smatra dominantnim načelom u liberalnom kapitalizmu koje upravlja gospodarskom domenom. Iako konkurencija može potaknuti inovacije i produktivnost, može pogoršati društvene nejednakosti i konsolidirati bogatstvo među nekolicinom odabranih. Koncept privatnog vlasništva kao apsolutnog prava unutar kapitalizma često se podržava bez ograničenja ili zajedničkih dužnosti. Enciklika dovodi u pitanje ovu perspektivu, naglašavajući da vlasništvo nad resursima uključuje odgovarajuću obvezu prema društvu. Enciklika upozorava na opasnosti neobuzdanog kapitalizma, ističući potencijal za pojavu autoritarnih režima jer mala skupina ljudi koja ima značajan financijski utjecaj i vrši kontrolu nad političkim i društvenim mehanizmima, predstavljajući prijatnu demokratskim načelima i pravednom upravljanju. Alternativna perspektiva razvoja koju nudi

³⁵ Brailean, T., Ploeanu, A. P. (2014). Catholic social teaching and the origins of European union. *Centre for European Studies (CES) Working Papers*, 6-30., str. 20.

³⁶ Sánchez-Camacho, J., Villegas Moreno, J. L. (2024). Foundations and Implications of the Integral Ecology and Sustainable Development Goals in Catholic University Education. *Religions*, 15(4), 480-485., str. 480.

nadilazi puki ekonomski napredak. Prema „Populorum progressio“ enciklici, istinski razvoj obuhvaća moralne i društvene aspekte, uključujući ljubav, solidarnost i vjeru. Sveobuhvatno razumijevanje razvoja ima za cilj poboljšati dobrobit pojedinaca i društava, potičući suosjećajnije i humanije društvo. Enciklika naglašava važnost socijalne pravde u kontekstu slobodne trgovine, napominjući da, iako slobodna trgovina promiče ekonomsku slobodu i napredak, bitno je da trgovinske prakse daju prioritet pravednosti i inkluzivnosti kako bi bile od koristi svim uključenim stranama. Enciklika naglašava ideju da se prava privatnog vlasništva ne smiju smatrati apsolutnim i neograničenim. Naglašava se da su Zemljini resursi namijenjeni dobrobiti svih pojedinaca, a vlasništvo nad tim resursima nosi odgovornost za davanje prioriteta sveukupnoj dobrobiti društva. Zalaže se za značajne i temeljne promjene u društvenim strukturama i ponašanjima koja upravljaju interakcijama pojedinaca i njihovim doprinosima promicanju blagostanja.³⁷ Enciklika „Populorum progressio“ ima veliku važnost u današnjem svijetu, posebice u okviru europskih integracija. Zalažući se za načela kao što su socijalna pravda, solidarnost i opće dobro, enciklika nudi moralni temelj koji je u skladu s europskim vrijednostima. Europska unija, koja daje prednost socijalnom tržišnom gospodarstvu i ljudskim pravima, može imati koristi od učenja enciklike naglašavajući važnost uravnoteženja gospodarskog napretka s etičkim razmatranjima i socijalnom jednakošću. Enciklika ima svoju važnost, posebice u okviru europskog jedinstva, jer se zalaže za temeljne vrijednosti na kojima je izgrađena Europska unija.

Enciklika „Octogesima Adveniens“, koju je također napisao papa Pavao VI. 1971., obrađuje teme vezane uz proces europskih integracija i promicanje europskih vrijednosti. Enciklika naglašava važnost promicanja ravnopravnosti u društvu, posebice zauzimajući se za jednaka prava žena i muškaraca. To je u skladu s temeljnim načelima Europske unije, koja daju prioritet ravnopravnosti spolova i sprječavanju diskriminacije.³⁸ EU aktivno podupire rodnu ravnopravnost u raznim područjima, uključujući radnu snagu i politički angažman. Pavao VI. zalaže se za stalne reforme u međunarodnom gospodarskom sustavu, uključujući promjene u raspodjeli proizvodnje, trgovinske strukture i regulacije dobiti, kao i poboljšanja globalnog monetarnog sustava.³⁹ Ovaj poziv na akciju posebno je relevantan za Europsku uniju, jer nastoji uspostaviti pravedniji i stabilniji globalni gospodarski okvir. EU je posvećen unapređenju održivog razvoja, promicanju poštene trgovinske prakse i jačanju suradnje među državama u kreiranju ekonomske politike. Enciklika prepoznaje multinacionalne korporacije kao značajne

³⁷ Brailean, T., Plopeanu, A. P. op.cit., str. 21.

³⁸ Ibid, str. 21.

³⁹ Ibid, str. 21.

gospodarske subjekte s visokim stupnjem autonomije od nacionalnih vlada, što otežava njihovu u potrazi za općim dobrom.⁴⁰ Jedan od ključnih elemenata o kojima se govori u enciklici je ekološka dimenzija, prepoznata kao ključna briga za čovječanstvo. Europska unija je na čelu međunarodnih nastojanja da se smanje emisije stakleničkih plinova i unaprijede obnovljivi izvori energije. Relevantnost enciklike „Octogesima Adveniens“ za europsku integraciju leži u njezinoj usklađenosti s temeljnim načelima Europske unije, koja uključuju ljudsko dostojanstvo, slobodu, demokraciju, jednakost, vladavinu prava i poštivanje ljudskih prava, uključujući rodnu ravnopravnost.⁴¹

U nastavku su prikazane tri enciklike pape Ivana Pavla II. koje se također snažno odražavaju na njegovanje vrijednosti unutar europskih integracija. Enciklika „Laborem Exercens“, koju je napisao papa Ivan Pavao II. 1981., analizira prirodu rada u individualnom i društvenom kontekstu. Ključne teme obuhvaćaju ulogu rada u oblikovanju ljudskog identiteta i implikacije rada na ljudsko dostojanstvo. U enciklici se naglašava davanje prednosti vrijednosti radnika nad kapitalom, potrebi zaštite njihovih prava i podupiranja radničkog dostojanstva. Papa Ivan Pavao II kritizira i liberalni kapitalizam i socijalizam zbog njihovog štetnog utjecaja na ljudsko dostojanstvo i radnička prava. Značaj „Laborem Exercensa“ za europske integracije leži u promicanju socijalne pravde i solidarnosti, što je u skladu s naglaskom Europske unije na društveno odgovorno gospodarstvo i zaštitu prava radnika. Politike EU-a usmjerene na zaštitu radnika, osiguravanje poštenih uvjeta rada i promicanje dostojanstva rada u skladu su s načelima iznesenim u ovoj enciklici, što u konačnici pridonosi socijalnoj koheziji i održivom razvoju unutar Europske unije.

Enciklika „Sollicitudo Rei Socialis“, izdana 1987., kritički ispituje položaj osiromašenih građana i nastoji identificirati temeljne čimbenike koji pridonose njihovim socioekonomskim poteškoćama. Papa u spomenutoj enciklici kritizira neadekvatne ekonomske paradigme koje kontinuirano dovode do pada životnog standarda.⁴² Strukturalna nepravda široko je prepoznata kao značajan doprinos padu kvalitete života u različitim regijama u svijetu. Sve veći nesrazmjer između bogatog i siromašnog stanovništva, kako je istaknuo Papa, naglašava nužnost provedbe društvene potpore kroz kolektivnu potporu. Značaj „Sollicitudo Rei Socialis“ za europske integracije leži u njegovom naglasku na borbi protiv siromaštva i socijalne nepravde, usklađujući se s ciljevima današnje Europske unije. EU daje prioritet socijalnoj uključenosti i

⁴⁰ Brailean, T., Plopeanu, A. P. op.cit., str. 21.

⁴¹ Kebin, B. Y., Riyanto, A. (2022). The Impact of Education on Patriarch Culture and Gender Equality. *Journal of Asian Orientation in Theology*, 4(1), 15-17., str. 15.

⁴² Brailean, T., Plopeanu, A. P. op.cit., str. 22.

jednakosti, nastojeći smanjiti razlike unutar i među svojim državama članicama, kao i na globalnoj razini.

Enciklika „Centesimus Annus“ Ivana Pavla II, objavljena 1991., objavljena je na stotu obljetnicu enciklike „Rerum Novarum“ i prikazuje evoluciju postkomunističkih naroda. U svojoj kritici komunizma, papa Ivan Pavao II. tvrdi da pad sustava leži u njegovom neuspjehu da prepozna urođeno dostojanstvo čovječanstva kao stvorenog na sliku Božju, te u prisilnom nametanju društvenog poretka koji ugrožava temeljna prava i slobode. Gospodarski pad komunističkih režima često je povezan s gušenjem privatnog poduzetništva, vlasništva i individualnih sloboda unutar gospodarskog carstva.⁴³ Papa ističe važnost ljudskog čimbenika u suvremenim proizvodnim procesima, naglašavajući presudnu ulogu pojedinca i njegovih sposobnosti u stjecanju znanja, organizacijskih vještina, produktivnosti i suradnje. Kapitalizam je prevladao nad socijalizmom zahvaljujući svojim načelima i komponentama koje promiču individualnu slobodu usmjerenu na kolektivnu dobrobit, s temeljima ukorijenjenima u etici i religiji.⁴⁴ Značaj enciklike „Centesimus Annus“ za europsku integraciju proizlazi iz njezine podrške temeljnim europskim vrijednostima kao što su sloboda, demokracija i ljudska prava. Enciklika promiče ekonomske slobode i privatno poduzetništvo, načela koja su u skladu s tržišnim gospodarstvom Europske unije.

Enciklika „Laudato Si“, koju je objavio Papa Franjo 2015. godine usredotočuje se na pitanja vezana uz ekologiju, održivi razvoj i upravljanje planetom Zemljom. Ovaj dokument širi svoju poruku i globalnoj publici izvan katoličke zajednice, naglašavajući kritičnu potrebu za rješavanjem hitnih ekoloških izazova s kojima se planeta suočava. Naglašava se potreba očuvanja planete kao našeg zajedničkog doma i promicanje održivih praksi za dobrobit sadašnjih i budućih generacija. Papa Franjo naglašava važnost brige za okoliš i prirodne resurse, ističući Zemlju kao zajednički dom koji dijele svi pojedinci. Zalaže se za savjesno upravljanje planetom, uključujući očuvanje ekosustava i borbu protiv onečišćenja i klimatskih promjena. Enciklika povezuje pojavu krize okoliša i pitanja društvene nejednakosti, ističući kako marginalizirano i osiromašeno stanovništvo snosi najveći teret degradacije okoliša. Papa Franjo zalaže se za promicanje ekološke pravde, što podrazumijeva pravednu raspodjelu resursa i osiguravanje jednakog pristupa čistoj vodi, zraku i hrani za sve pojedince. Integralna ekologija, kako papa navodi u enciklici, odnosi se na međuovisnost ekoloških, ekonomskih, društvenih i kulturnih čimbenika. Papa Franjo zalaže se za transformaciju ekonomskih i političkih struktura

⁴³ Zucchi, J. (1992). The papal encyclical "Centesimus Annus". *Italian Politics*, 7, 173-185., str. 185.

⁴⁴ Brailean, T., Plopeanu, A. P. op.cit., str. 23.

kako bi se prioritet dalo održivosti i očuvanju okoliša. Ističe važnost globalne suradnje i jedinstva u radu prema održivim ciljevima i očuvanju okoliša za dobrobit budućih generacija. Enciklika naglašava važnost duhovnog aspekta ekologije, potičući pojedince na duboku kontemplaciju o svojim vezama s božanstvom, okolišem i bližnjima. Papa Franjo zalaže se za njegovanje holističke ekološke svijesti koja obuhvaća suosjećanje i poštovanje prema svim živim bićima.⁴⁵ Enciklika „Laudato Si“ ima posebnu važnost za proces europskih integracija i formuliranje politika unutar Europske unije. Enciklika je usklađena s ciljevima ekološke održivosti EU koji teže postizanju ugljične neutralnosti zagovaranjem održivih metodologija, korištenjem obnovljivih izvora energije i smanjenjem emisija stakleničkih plinova.⁴⁶ Usredotočenost enciklike na ekološku pravdu i zaštitu najmarginaliziranijeg stanovništva usklađena je s inicijativama Europske unije za ublažavanje ekoloških rizika. Naglasak EU-a na globalnoj suradnji i komunikaciji naglašava njegovu predanost jačanju međunarodnih saveza i suradnje u borbi protiv klimatskih promjena. Integralni pristup, kako je artikuliran u enciklici, usklađen je sa sveobuhvatnom strategijom Europske unije za održivi razvoj koja obuhvaća gospodarsku, društvenu i ekološku dimenziju.

4.2. Utjecaj uspona katoličkih demokršćanskih stranaka na razvoj europskih integracija

Do 1878. Katolička je crkva prošla kroz značajan proces centralizacije, transformirajući se u snažan nadnacionalni entitet. Katoličku crkvu su istodobno različite zajednice s jedinstvenim identitetom, ali međusobno povezane zajedničkim pravnim i moralnim standardima, ritualima i kulturnim običajima Katoličke crkve. Prije Prvog svjetskog rata, postupno se počela razvijati trans-nacionalizacija katoličanstva koja je zajedno s centraliziranom strukturom Katoličke crkve postupno dovela do razvoja katoličkih političkih stranaka. Navedene stranke pojavile kao odgovor na rastuću prijetnju antiklerikalizma u Europi.

Nakon završetka Prvog svjetskog rata, percipirana prijetnja socijalizma odigrala je značajnu ulogu u oblikovanju specifičnih socijalnih politika Katoličke crkve. Došlo je do uspona antikomunističkih autoritarnih režima, osobito u Italiji i Njemačkoj, gdje je zaštita interesa Crkve bila od iznimne važnosti. Katolici diljem Europe bili su motivirani da se uključe u političke aktivnosti, a podrška francusko-njemačkom pomirenju omogućila je veću slobodu

⁴⁵ Raven, P. H. (2016). I. Our World and Pope Francis' Encyclical, *Laudato si'*. *The Quarterly Review of Biology*, 91(3), 247-260.

⁴⁶ Paletta, A. (2019). Rethinking Economics in a Circular Way in the Light of Encyclical "Laudato Si". *Sustainability and the Humanities*, 339-357.

katoličkim strankama u razvoju suradnje na međunarodnom planu. Nakon 1918. njemačku vanjsku politiku karakterizirala je dvojna perspektiva. Jedna perspektiva, pod utjecajem katoličkih uvjerenja, naglašavala je pomirenje i mir, dok je druga, ukorijenjena u pruskim idealima, davala prednost vojnoj osveti. Ova je dihotomija istaknula nedostatak jedinstva i povijesno otuđenje koje se može pratiti unatrag do doba reformacije, posebice pod Bismarckovim vodstvom 1866. Dominacija Pruske nad katoličkom Austrijom uzrokovala je značajnu promjenu u odnosa između protestanata i katolika, pri čemu prvi izlaze kao pobjednici. Upravo „prusizacija Njemačke“ pod Bismarckom smatrana je pretečom uspona nacionalsocijalizma i početka Drugog svjetskog rata.⁴⁷

Kršćanski demokrati smatrali su postojeći politički režim i njegove strukturne temelje duboko ukorijenjenima u devetnaestom stoljeću, gdje se vjerovalo da je materijalistička ideologija liberalizma dovela do društva lišenog moralnih i vjerskih vrijednosti. Tijekom prvih godina nakon Drugog svjetskog rata, koncept jedinstvene Europe dobio je postao je značajan kao odraz težnje za umrežavanjem demokršćanskih stranaka na europskoj razini. Promocija „Europe“ postala je osnovna sastavnica poslijeratnih identiteta demokršćanskih stranaka. Značajna uloga europskih demokršćanskih stranaka u podržavanju može se pripisati različitim čimbenicima. Jedan od ključnih čimbenika je razvoj transnacionalnog društvenog kapitala kroz formalnu i neformalnu suradnju između demokršćana.⁴⁸ Za razliku od suradnje među katoličkim strankama u međuratnoj Europi, koja je često bila vođena nacionalističkim interesima i međudržavnim natjecanjem, demokršćani su se u poslijeratnom razdoblju usredotočili na izgradnju socijalnog povjerenja među narodima.

Redoviti stranački sastanci omogućili su demokršćanima da učinkovito komuniciraju svoje zajedničke političke stavove i preferencije, posebno u pogledu stvaranja ekonomski integrirane jezgre Europe s nadsnacionalnim institucijama, isključujući britansko sudjelovanje. Opisani kolaborativni proces donošenja odluka, koji su vodili demokršćani koji su držali vlast u svim državama osnivačima Europske zajednice ugljena i čelika 1950.-51., uspio je izdržati domaće pritiske koalicijskih partnera, javnog mnijenja i ekonomskih interesnih skupina te postati snažan čimbenik poticanja europskih integracija.⁴⁹

⁴⁷ Brailean, T., Plopeanu, A. P. (2014). Catholic social teaching and the origins of european union. *Centre for European Studies (CES) Working Papers*, 6-12.

⁴⁸ Griffiths, M. (1994). Faith in Europe: De Gasperi, Adenauer and Their Visions of Postwar Europe. *The Theetan: A Student Journal for Scholarly Historical Writing*, 23(1), 5-10, str. 5.

⁴⁹ Ibidem, str.6.

Početak 1950-ih, francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman najavio je uspješnu integraciju francuske i njemačke industrije ugljena i čelika, ali i potrebu za daljnjim ispunjavanjem političkih zahtjeva. Odobrenje zapadnonjemačke vlade bilo je ključno, posebno u svjetlu rastuće ruske prijetnje i dugotrajnog povijesnog rivalstva između Francuske i Njemačke.⁵⁰ Unatoč tome što je od završetka Drugog svjetskog rata prošlo samo nekoliko godina, ključne francuske figure poput Georges Bidaulta i Schumana uspostavile su odnose sa zapadnonjemačkim kancelarom Konradom Adenauerom putem europskih demokršćanskih sastanaka počevši od 1947., što je dovelo do optimizma i pozitivnog odgovora na francuski prijedlog.⁵¹

Adenauer je na Schumanov plan gledao kao na jedino sredstvo za zaštitu Zapadne Europe od sovjetskog socijalizma u političkom kontekstu. Demokršćani su imali za cilj uspostaviti katoličku Europu kroz decentraliziranu federaciju utemeljenu na načelu supsidijarnosti, isključujući protestantsko-socijalističku sjevernu Europu u početnim fazama. Opisani okvir načela i političkih koncepata, zajedno s dominacijom demokršćanske desnice u kontinentalnoj zapadnoj Europi oko 1950., uvelike objašnjava proces europskih integracija kao proces koji se zasnivao na demokršćanskim načelima. To je osobito vidljivo u ulozi koji su demokršćani imali u poticanju pomirenja između Francuske i Njemačke. Konrad Adenauer, istaknuti vođa Kršćanske-Demokratske Unije u Njemačkoj, bio je poznat po svojoj ambiciji da uspostavi europsku federaciju. Adenauer je na francusko-njemačko savezništvo gledao kao na temeljni aspekt svoje šire vizije, za koju je vjerovao da se može postići samo unutar šireg zapadnoeuropskog okvira. Adenauer je stoga bio skloniji dati prednost europskoj integraciji u odnosu na ponovno ujedinjenje Njemačke.⁵²

Zajednička iskustva i uvjerenja kršćanskih demokrata udružena s regionalnim političkim identitetom i načelima supsidijarnosti koja proizlaze iz katoličkog socijalnog učenja, utjecala su na njihovu potporu europskim integracijama. U okviru demokršćanskih političkih stranki se razvilo prihvaćanje liberalnih ideja o tržišnoj integraciji kao sredstvu za postizanje političkog jedinstva. Stoga se može zaključiti da je rastući politički katolicizam i uspon demokršćanstva u Europi, osobito nakon Drugog svjetskog rata, imao ključnu ulogu u promicanju novog europskog identiteta (integracija). Jedan pravac političkog katolicizma u Europi nakon Drugog

⁵⁰ Shaev, B. (2016). Workers' politics, the Communist Challenge, and the Schuman Plan: A comparative history of the French Socialist and German Social Democratic Parties and the first treaty for European integration. *International Review of Social History*, 61(2), 251-281., str. 251.

⁵¹ Fanning, B. (2021). Christian Democracy and the Birth of the European Union. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 110(437), 52-58., str. 53.

⁵² Ibidem, str. 54.

svjetskog rata se usredotočio na suprotstavljanje socijalističkoj ideologiji i centralizaciji, dok je drugi bio oprezan prema centraliziranim nacionalnim državama zbog prošlih sukoba na europskom kontinentu.

Kršćanski demokrati došli su na vlast u zapadnoj Europi kao snažna sila usmjerena protiv sovjetskog komunizma i drugih vanjskih prijetnji kršćanstvu. Vjerovali su u načelo supsidijarnosti, koje je zahtijevalo raspodjelu društvenih zadataka na različitim razinama i zalagalo se za podjelu političkih odluka u više faza te su smatrali decentralizirani pristup učinkovitijim od kolektivističkog socijalističkog modela koji je prioritet davao centraliziranoj nacionalnoj državi.

Demokršćanske stranke su imale velik utjecaj na politiku Europe nakon Drugog svjetskog rata, posebno u svojim naporima za europsku integraciju. Njihova predanost vrijednostima poput mira, stabilnosti i suradnje značajno je doprinijela razvoju Europske unije. Demokršćanska politička ideologija temelji se na katoličkom socijalnom učenju koje naglašava ljudsko dostojanstvo, solidarnost i supsidijarnost što znači prepuštanje donošenja odluka najnižoj razini koja može učinkovito riješiti probleme. Ta su načela oblikovala njihovu politiku i stav prema europskim integracijama.

Kršćansko-demokratska unija (CDU), predvođena Konradom Adenauerom, bila je jedna od najvažnijih stranaka u poslijeratnoj Njemačkoj. Adenauer je vjerovao da europska integracija predstavlja najbolji način za sprječavanje ponovnog uspona nacionalizma i osiguranje trajnog mira. CDU je bila ključna u formuliranju i podržavanju Schumanovog plana, što je dovelo do stvaranja Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC), preteče Europske unije.⁵³ U Italiji je Demokršćanska stranka (DC) dominirala političkom scenom nekoliko desetljeća nakon Drugog svjetskog rata. Alcide De Gasperi, jedan od vođa stranke, bio je značajna figura u stvaranju ECSC-a. Njegova vizija ujedinjene Europe bila je ključna za promicanje suradnje i integracije među europskim državama.⁵⁴ U Francuskoj je Francuski narodni republikanski pokret bio jedan od glavnih zagovornika europske integracije. Georges Bidault, jedan od lidera stranke, imao je važnu ulogu u formuliranju politika koje su podržavale stvaranje ECSC-a i Europske ekonomske zajednice (EEZ).⁵⁵

⁵³ Gehler, M., Kaiser, W. (2001). Transnationalism and Early European Integration: The Nouvelles Equipes Internationales and the Geneva Circle 1947–1957. *The historical journal*, 44(3), 773-798., str. 779 i 781.

⁵⁴ Varsori, A. (2018). Not Only De Gasperi: Italian Christian Democrats' Commitment to Europe. *Christian Democracy Across the Iron Curtain: Europe Redefined*, 91-104., str. 92.

⁵⁵ Duroselle, J. B. (1954). The crisis in french foreign policy. *The Review of Politics*, 16(4), 412-437., str. 414.

Osim spomenutih demokršćanskih stranaka u Njemačkoj, Italiji i Francuskoj, značajnu ulogu u procesu europskih integracija imale su i druge utjecajne demokršćanske stranke, posebice u Belgiji, Nizozemskoj i Luksemburgu. Belgijski Kršćanski narodni pokret (*Christelijke Volkspartij - CVP*) imao je istaknutu ulogu u belgijskoj politici. Belgija je pridonijela procesu europskih integracija kao jedna od prvih šest zemalja koje su osnovale Europsku zajednicu za ugljen i čelik (ECSC) i Europsku ekonomsku zajednicu (EEZ). Kršćansko-demokratska stranka (CVP) snažno je zagovarala inicijativu europskih integracija, naglašavajući važnost ekonomskog i političkog jedinstva u Europi kao mehanizma za poticanje trajnog mira i sigurnosti. U Nizozemskoj je djelovala Katolička narodna stranka (*Katholieke Volkspartij - KVP*), koja je služila kao dominantni katolički politički subjekt sve do spajanja s raznim drugim strankama da bi se osnovala Kršćansko-demokratska stranka (*Christen-Democratisch Appel - CDA*) 1980. godine. Stranka je bila ključna u promicanju koncepta ujedinjene Europe i zagovaranju povećane gospodarske i političke suradnje među europskim zemljama. Kršćansko-socijalna narodna stranka (*Chrëschtlech Sozial Vollekspartei - CSV*) imala je istaknutu poziciju u Luksemburgu. Luksemburg je također imao značajnu ulogu u procesu europskih integracija jer je također jedna od izvornih država članica i EZUČ-a i EEZ-a. Kršćansko-socijalna narodna stranka (CSV) zagovarala je te integracijske napore, smatrajući ih sredstvom za promicanje trajnog mira, stabilnosti i gospodarskog rasta među svim nacijama sudionicama.⁵⁶

Redoviti sastanci i neformalna druženja između lidera ovih stranaka omogućili su izgradnju snažnog međusobnog povjerenja i zajedničkih političkih stavova. Opisana suradnja bila je ključna za stvaranje trajnog društvenog kapitala koji je olakšao proces europske integracije.

4.3. Suradnja Katoličke crkve s institucijama EU

U ovom poglavlju objasnit će se složeni odnos između Katoličke crkve i institucija Europske unije, s posebnim naglaskom na djelovanje Komisije biskupskih konferencija Europske unije (COMECE) te Isusovačkog europskog socijalnog centra (JESC). Istražit će se kako Katolička crkva, putem organizacija poput COMECE-a, utječe na politiku i društvene norme unutar Europske unije te kako se formalni i neformalni odnosi između Vatikana i EU razvijaju i održavaju.

⁵⁶ Fanning, B. (2021). European Christian democracy. In *Three Roads to the Welfare State* (pp. 183-202). Policy Press., str. 184.

4.3.1. Suradnja Komisije biskupskih konferencija Europske unije s institucijama Europske unije

COMECE je vodeća katolička institucija kada je riječ o suradnji s institucijama Europske unije te ima utjecaj na oblikovanje politika i smjernica na nadnacionalnoj razini EU. Primarni ciljevi Komisije biskupskih konferencija EU ciljevi realiziraju se putem različitih ključnih područja. Komisija je posvećena pažljivom razmatranju i analizi političkih procesa koji se odvijaju unutar Europske unije te procjenjuje zakonodavne mjere, politike i rezolucije koje formuliraju institucije EU-a. Ovim nadzorom COMECE osigurava da se temeljne vrijednosti i perspektive katoličke vjere uzimaju u obzir pri oblikovanju ključnih političkih odluka na razini EU-a.

Osiguravanje kontinuirane suradnje i komunikacije s institucijama EU-a ključni je cilj za COMECE. Uključujući se u dijalog s institucijama EU kao što su Europska komisija, Europski parlament i Vijeće Europske unije, Komisija nastoji oblikovati političke procese i odluke u skladu s načelima katoličkog socijalnog nauka. Bitno je istaknuti ključnu ulogu koju COMECE ima u informiranju Katoličke crkve o najnovijim dostignućima unutar Europske unije. Informiranjem o novim zakonskim prijedlozima, političkim tranzicijama i drugim relevantnim aktivnostima, COMECE razvija proaktivni pristup koji omogućuje Katoličkoj crkvi formuliranje strateških odgovora i inicijativa u odnosu na institucije EU-a.

COMECE promiče razmišljanje i dijalog o ključnim pitanjima s kojima se suočava kohezivna Europa, pritom se oslanjajući na socijalni nauk Katoličke crkve. Komisija biskupskih konferencija EU osobito je angažirana vezano uz teme poput ljudskih prava, bioetike, migracije i azila. Uključivanjem u promišljanja, o navedenim temama, COMECE nastoji uspostaviti snažan moralni i etički okvir za usmjeravanje političkih odluka i za poticanje pozitivne društvene transformacije unutar Europske unije. U partnerstvu s organizacijama poput Isusovačkog europskog društvenog centra (JESC), COMECE izdaje Europeinfos, mjesečni bilten koji pruža uvid u perspektive katoličke socijalne doktrine o relevantnim pitanjima na razini Europske unije.

COMECE je, stoga, važna spona između Katoličke crkve i institucija Europske unije, zalaže se za integraciju katoličkih vrijednosti i socijalnih učenja Katoličke u politike EU-a. Svojim praćenjem, temeljitom analizom i dijalogom, COMECE vrši utjecaj na razvoj politika i društvenih standarda unutar EU-a. Navedenim pristupom se naglašava predanost organizacije zagovaranju etičkih i moralnih politika unutar Europske unije.

4.3.2. Isusovački europski socijalni centar

Isusovački europski socijalni centar (JESC), ranije poznat kao Isusovački europski ured je druga najutjecajnija katolička organizacija nakon COMECE-a. Centar je osnovan 1956. godine, a sada je prisutan u Bruxellesu, Budimpešti i Varšavi, kao i u Strasbourgu. JESC ima misiju pratiti izgradnju Europe koristeći raznovrsne metode, a najvažniji cilj je razmatranje europskih vrijednosti i odgovornosti iz perspektive kršćanske vjere te promoviranje solidarnosti unutar Europe i između Europe i šireg svijeta. Posebno se usredotočuju na razvoj europske svijesti te na pitanja pravde i solidarnosti unutar Europe i između Europe i drugih kontinenata.

JESC se fokusira na pronalaženje odgovarajućih duhovnih, moralnih, političkih i pravnih temelja europskog projekta te smatra načelo solidarnosti ujedinjavajućim čimbenikom, koji ima istaknuto mjesto unutar katoličke socijalne misli i razvoja EU. Metode koje koristi JESC u suradnji s institucijama EU uključuju zagovaranje, osobne kontakte i odnose te umrežavanje s raznim grupama i organizacijama. JESC blisko surađuje i s COMECE-om na izradi već spomenutog mjesečnog biltena Europeinfos.

4.3.3. Ostale katoličke i kršćanske organizacije i njihov značaj

Osim COMECE-a i Isusovačkog europskog socijalnog centra (JESC), postoji još nekoliko važnih organizacija i inicijativa koje promiču katolički socijalni nauk u Europskoj uniji.

Caritas Europa je suradnička mreža katoličkih dobrotvornih organizacija koje djeluju diljem Europe. Njihovi ciljevi obuhvaćaju pomoć osiromašenom i nedovoljno opskrbljenom stanovništvu, unapređenje socijalne jednakosti i sudjelovanje u humanitarnim naporima. Caritas Europa ima aktivnu ulogu u utjecaju na socijalne politike na europskoj razini putem zagovaranja, istraživanja i inicijativa izravne potpore. Aktivnosti uključuju pružanje humanitarne pomoći, promicanje društvene integracije, borbu protiv siromaštva te rješavanje pitanja migracija i azila.

Pax Christi International je svjetska katolička organizacija posvećena promicanju mira, jednakosti i ljudskih prava. U Europi, *Pax Christi* surađuje s vladinim i nevladinim subjektima na projektima usmjerenim na mir i pravdu. Aktivnosti *Pax Christi* uključuju zagovaranje mira, provođenje obrazovnih programa o nenasilju i pružanje podrške ljudskim pravima. U suradnji s Europskom unijom, *Pax Christi* se angažira u naporima vezanim uz razoružanje, mir na Bliskom istoku te pomoć izbjeglicama i migrantima kroz zagovaranje i dijalog s europskim institucijama.

Konferencija europskih crkava je organizacija koja okuplja različite kršćanske denominacije diljem Europe, uključujući Katoličku crkvu, za poticanje ekumenskog dijaloga i suradnje među crkvama te za promicanje kršćanskih načela unutar europskih institucija. Aktivnosti organizacije uključuju uključivanje u ekumenski dijalog, zagovaranje socijalne pravde, promicanje ljudskih prava i unapređenje ekološke održivosti. CEC surađuje s Europskom unijom, uključujući Europsku komisiju, Europski parlament i druge institucije EU-a, na inicijativama čiji je cilj promicanje mira, pravde i očuvanja okoliša.

Renovabis je katolička organizacija posvećena razvoju i naporima solidarnosti u srednjoj i istočnoj Europi, s fokusom na projekte poput obnove crkava, obrazovanja, društvenih inicijativa i pomoći marginaliziranom stanovništvu. Djelatnosti Renovabisa uključuju obnovu crkava, obrazovne programe i društvene projekte. Renovabis surađuje s institucijama EU-a u inicijativama usmjerenim na poticanje socijalne uključenosti i gospodarskog razvoja u srednjoj i istočnoj Europi.

Iz prikaza aktivnosti pojedinih organizacija jasno je da Katolička crkva ima značajan utjecaj na političke i društvene norme u Europskoj uniji, posebno kroz angažman u organizacijama poput COMECE-a i JESC-a. Ove organizacije surađuju s institucijama EU-a kako bi uključile katolička načela i stajališta u formuliranje ključnih politika. COMECE ima ključnu ulogu u praćenju i ocjenjivanju političkih zbivanja unutar EU-a, pružajući Katoličkoj crkvi ažurirane informacije o novim zakonodavnim inicijativama i političkim promjenama. Njegov glavni cilj je potaknuti rasprave o temama poput ljudskih prava, bioetike, migracija i azila, kako bi se uspostavio čvrst etički temelj za kreiranje politika. JESC se fokusira na jačanje europske svijesti i jedinstva, kako u Europi tako i globalno. Kroz zagovaranje, međuljudske veze i suradnju, JESC radi s institucijama EU-a kako bi unaprijedio načela pravde i solidarnosti. Također, JESC surađuje s COMECE-om na izradi Europeinfos newslettera. Razne katoličke i kršćanske organizacije, uključujući Caritas Europa, Pax Christi International, Konferenciju europskih crkava (CEC) te Renovabis, imaju značajan utjecaj na socijalne politike i inicijative u EU. Njihovi naponi obuhvaćaju humanitarnu pomoć, poticanje društvene kohezije, zagovaranje mira, socijalne jednakosti i ekološke održivosti. Ove organizacije promiču etička i moralna načela Katoličke crkve kroz programe i partnerstva s entitetima EU-a, potičući tako pozitivne društvene promjene unutar Europske unije.

5. BUDUĆNOST RAZVOJA: POST-KRŠĆANSKA ILI POST-SEKULARNA EUROPSKA UNIJA

U dosadašnjem izlaganju je fokus bio na demokršćanskim vrijednostima kao temeljima današnje Europske unije. No, nužno je napomenuti da su se europske integracije razvijale i u okviru ideja prosvjetiteljstva koje je povezano s valom sekularizacije u današnjoj Europskoj uniji.⁵⁷ Promjene unutar Katoličke crkve, posebice nakon Drugog Vatikanskog sabora također su posredno otvorile put ka sekularizmu na području današnje Europske unije.⁵⁸ Konzultirajući recentne znanstvene i stručne članke, vidljivo je da danas u EU dolazi do prekretnice pa se govori o post-kršćanskoj, sekularnoj Europskoj uniji, ali se ujedno naziru i tendencije razvoja post-sekularne EU.⁵⁹

5.1. Usporedba utjecaja demokršćanstva i prosvjetiteljstva na vrijednosti današnje EU

Katolički socijalni nauk je oblikovao suvremene vrijednosti u EU, ali jednako tako i prosvjetiteljstvo koje je u mnogočemu zaslužno za val sekularizma u EU.⁶⁰ U radu je prethodno istaknuto da je nakon Drugog svjetskog rata Europska unija bila uglavnom pod utjecajem demokršćanskih političara poput Konrada Adenauera, Alcidea De Gasperija i Roberta Schumana. Promicali su europsku integraciju temeljenu na kršćanskim načelima kao što su pravednost, ljudska prava i jedinstvo te su odigrali ključnu ulogu u stvaranju važnih europskih institucija poput Europske zajednice za ugljen i čelik i Europske ekonomske zajednice, koja je na kraju postala Europska unija.

S druge strane, prosvjetiteljstvo u 18. stoljeću uvelo je ideje poput razuma, znanosti, slobode i kritičkog mišljenja koje su utjecale na stvaranje modernih sekularnih država. Filozofi poput Voltairea, Rousseaua i Kanta zagovarali su odvojenost crkve od države i važnost univerzalnih ljudskih prava. Te su ideje dovele do razvoja sekularizma u društvu i uspostave zakonodavnih

⁵⁷ Paas, S. (2011). Post-Christian, Post-Christendom, and Post-Modern Europe: Towards the interaction of missiology and the social sciences. *Mission Studies*, 28(1), 3-25.

⁵⁸ Herbert, D. (1999). Christianity, democratisation and secularisation in Central and Eastern Europe. *Religion, state & society*, 27(3-4), 277-293.

⁵⁹ Ferrara, P. (2012). Globalization and Post-Secularism: Religions and a Universal Common Identity. *Claritas: Journal of Dialogue and Culture*, 1(1), 7.

⁶⁰ Delanty, G., Delanty, G. (2013). The enlightenment and European modernity: The rise of the idea of Europe. *Formations of European Modernity: A Historical and Political Sociology of Europe*, 147-168.

sustava utemeljenih na znanosti, što je na pridonijelo razvoju sekularnih institucija u EU.⁶¹ Kršćanstvo koje slijedi demokratska načela i vrijednosti.

I demokršćanstvo i prosvjetiteljstvo su oblikovali političke vrijednosti u EU. Naime, demokršćanstvo zagovara korištenje kršćanske etike za stvaranje javnih politika koje pomažu siromašnima, promiču socijalnu pravdu i rade prema miru. Te su vrijednosti važne u socijalnoj politici EU-a, koja se usredotočuje na ljudsko dostojanstvo i solidarnost. Načela racionalizma i znanosti tijekom prosvjetiteljstva usmjerili su EU ka naglasku na obrazovanje, inovacije i tehnološki napredak. Ta su načela utjecala na suvremene obrazovne i istraživačke politike u EU-u, koje daju prednost znanstvenim istraživanjima, tehnološkom razvoju i inovacijama kao ključnim pokretačima gospodarskog i društvenog napretka. Demokršćanske stranke i političari bili su ključni u promicanju suradnje i jedinstva među europskim zemljama. Ova je suradnja izgrađena na zajedničkim kršćanskim uvjerenjima koja daju prednost miru, stabilnosti i zajedničkom gospodarskom uspjehu. Sekularno upravljanje u EU temelji se na prosvjetiteljskim idealima, koji daju prednost logičkim i univerzalnim načelima nad vjerskim uvjerenjima. Ovaj pristup osigurava da vlada ostane neutralna prema svim religijama, promičući jednakost i inkluzivnost za sve građane te su oba utjecaja izražena u suvremenoj EU.

5.2. Posredni utjecaj Drugog Vatikanskog sabora na val sekularizacije u današnjoj Europskoj uniji

Drugi vatikanski koncil, održan od 1962. do 1965., uveo je važne promjene u Katoličku crkvu koje su utjecale na društvene i kulturne promjene u Europi. Cilj vijeća bio je ažurirati crkvu i učiniti je relevantnijom za suvremeno društvo poticanjem interakcije s modernom kulturom, poštivanjem vjerskih sloboda i promicanjem jedinstva među različitim kršćanskim denominacijama. Deklaracija *Dignitatis Humanae*⁶² istaknula je važnost prava pojedinaca na prakticiranje ili ne prakticiranje vjere slobodno, bez uplitanja vlade. To je u skladu s idejom o odvojenosti crkve i države. Ovi su dokumenti značajno utjecali na promicanje vjerskih sloboda, dijaloga sa suvremenim svijetom i suradnje između različitih vjerskih skupina, pridonoseći u konačnici napretku svjetovnih vrijednosti u društvu. Dokument *Unitatis Redintegratio*⁶³ poticao je suradnju i dijalog između različitih kršćanskih denominacija, ističući da vjerske razlike ne bi smjele ometati suradnju u važnim društvenim pitanjima, a dokument *Gaudium et*

⁶¹ Ibid, str. 158.

⁶² Orsy, L. (2014). The divine dignity of human persons in *Dignitatis humanae*. *Theological studies*, 75(1), 8-22.

⁶³ De Mey, P. (2011). Church Renewal and Reform in the Documents of Vatican II: History, Theology, Terminology. *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry*, 71(2), 369-400.

*spes*⁶⁴ poziva Crkvu na otvorene razgovore s modernim svijetom, prihvaćajući znanstvena i kulturna dostignuća. Otvoreni pristup pomogao je jačanju svjetovnih vrijednosti u društvu. Promjene učinjene tijekom Drugog vatikanskog sabora promicale su toleranciju i prihvaćanje različitih uvjerenja i kultura, koje su važne u sekularnim društvima. Otvoreniji pristup crkve pridonio je jačanju svjetovnih vrijednosti u europskim društvima. Naglasak na vjerskoj slobodi i dijalogu s modernim svijetom doveli su do odvajanja crkve od države. Reforme su također potaknule intelektualni dijalog između teologa i svjetovnih mislilaca, promičući racionalno i kritičko razmišljanje unutar crkve i akademske zajednice. Drugi vatikanski koncil neizravno je, ali značajno utjecao na uspon sekularizma u Europi promicanjem vjerskih sloboda, uključivanjem u suvremeni svijet i poticanjem ekumenizma. Reforme su omogućile integraciju svjetovnih vrijednosti u crkvene i društvene strukture, dodatno modernizirajući i sekularizirajući europska društva. Teolozi poput Karla Rahnera i Edwarda Schillebeeckxa su, pod utjecajem Drugog vatikanskog koncila, usmjerili teologiju prema fokusiranju na ljudsko iskustvo, povijest i kulturu. Ta je promjena omogućila uključivanje sekularnih ideja u teološke rasprave, što je dovelo do sekularizacije europskih društava.⁶⁵ Rahner i Schillebeeckx pokazali su kako se teološke ideje mogu uskladiti sa svjetovnim načelima, pridonoseći modernizaciji crkve i društva.

5.3. Sekularizacija i pluralizam u Europskoj uniji i na europskom kontinentu

Sekularizacija je usko vezan religijski pluralizam kao suživot više religija i sekularno-religijski pluralizam kao suživot religijskih i sekularnih diskursa. Europska modernizacija dovela do sekularizacije bez poticanja religijskog pluralizma. Ranu Europu obilježilo je stvaranje religijski homogenih država kroz proces konfesionalizacije. S vremenom su ove države prošle kroz de-konfesionalizaciju, što je dovelo do sekularizacije bez značajnog religijskog pluralizma. Protestantski sjever i katolički jug Europe, zajedno s dvokonfesionalnim društvima poput Nizozemske, Njemačke i Švicarske, oblikovani su upravo ovim dinamikama. Europska sekularizacija uključuje diferencijaciju sekularnih sfera kao što su država, ekonomija, i znanost od religije. Ova diferencijacija često je praćena „privatizacijom religije“ i trendom opadanja organiziranih religijskih uvjerenja i praksi. Međusobna povezanost ovih procesa smatra se jedinstvenom povijesnom putanjom sekularizacije u Europi. Europska sekularizacija se vidi

⁶⁴ McEvoy, J. (2006). Church and world at the second vatican council: The significance of *Gaudium et spes*. *Pacifica*, 19(1), 37-57.

⁶⁵ Haight, R. (2008). Lessons from an extraordinary era: Catholic theology since Vatican II. *America Magazine*. Preuzeto s: <https://www.americamagazine.org/voices/roger-haight-sj>

kao rezultat specifičnih povijesnih događaja. Na primjer, Tridesetogodišnji rat doveo je do formiranja konfesionalnih država, a ne sekularnih. Nordijski luteranski obrazac uključuje „pripadnost bez vjerovanja“, održavajući crkvenu pripadnost unatoč opadajućim religijskim uvjerenjima. Južni katolički obrazac uključuje radikalniju sekularizaciju i laicizaciju, često obilježenu antiklerikalizmom. Ovi obrasci odražavaju različite povijesne putanje konfesionalizacije i de-konfesionalizacije. Europljani često doživljavaju sekularizaciju kao povijesni proces gdje sekularno zamjenjuje religijsko.⁶⁶ Ovo shvaćanje povezano je s prosvjetiteljskom kritikom religije, koja sekularizaciju vidi kao post-religijsku fazu.

5.4. Post-sekularna Europska unija u 21. stoljeću

Postsekularna Europa označava novo doba u kojem tradicionalni narativ sekularizacije više nije dovoljan za potpuno razumijevanje suvremenih društava, već je, umjesto toga, potrebno je priznati trajni značaj religije unutar sekularnog konteksta. Jürgen Habermas skovao je izraz „postsekularno“ kako bi okarakterizirao stanje u kontinuiranoj prisutnosti religijskih uvjerenja i zajednica uz prevladavajući trend sekularizacije. Pluralizam i raznolikost istaknuta su obilježja postsekularne Europe.⁶⁷

U suvremenim društvima koja karakterizira postsekularizam, postoji složeno i sinergijsko međudjelovanje različitih religijskih i sekularnih perspektiva. Suživot različitih vjerskih tradicija unutar sekularnog okvira predstavlja i izazove i prilike za izražavanje i interakciju religije. Religija ostaje značajan utjecaj u javnoj domeni, iako drugi aspekti društva postaju sve više sekularizirani. O tome svjedoči aktivan angažman crkava i drugih vjerskih subjekata u javnom diskursu i političkim zbivanjima. Fenomen post-sekularizacije u društvu shvaća se kao postupni proces uzajamnog učenja i integracije religijskog i sekularnog svjetonazora.⁶⁸ Opće je spoznaja o potrebi uzajamnog priznavanja i suradnje između vjerskih i nereligijskih subjekata.

Koncept postsekularne Europe pojavio se početkom 21. stoljeća, s utjecajnim misliocima poput Jürgena Habermasa koji su naglašavali stalnu prisutnost i značaj religije u sekularnim društvima. Ova nova faza prepoznaje nelinearnu prirodu sekularizacije i naglašava važnost povijesnih i društvenih konteksta u oblikovanju uloge religije u današnjem svijetu. Evolucija

⁶⁶ Casanova, J. (2019). Global religious and secular dynamics: The modern system of classification. *Brill research perspectives in religion and politics*, 1(1), 1-74.

⁶⁷ Dakovac, A. (2017). Religious Matrices-Religion, Secularism and Post-Secularism in a Post-Christian Polis. *Kultura Polisa*, 14, 75.

⁶⁸ Parker, C. G. (2018). Popular religions and multiple modernities: a non-western perspective. *Culture and identity*, 91-112.

postsekularne Europske unije nastala je i kao odgovor na sile globalizacije i multikulturalizma. Evolucija Unije u postsekularno društvo bit će oblikovana njezinom sposobnošću prilagodbe izazovima koje postavljaju globalizacija, multikulturalizam i migracije.⁶⁹

Integracija različitih vjerskih i kulturnih zajednica bit će ključna za poticanje društvenog sklada i stabilnosti. Kako bi se riješili ti problemi, moraju se provesti pravne i političke strategije. Imperativ je uspostaviti pravni i politički okvir koji uzima u obzir rastuću religijsku raznolikost u društvu. Također, postoji trend većeg uključivanja vjerskih zajednica u javne rasprave i procese donošenja odluka, što ukazuje na pomak prema deprivatizaciji vjere. Nadalje, ključno je očuvati svjetovne institucije kako bi se održala ravnoteža između vjerskih sloboda i odvojenosti crkve od države. Religija će i dalje imati značajan utjecaj na javni život, ali će se moderna društva i dalje prvenstveno oslanjati na sekularne i nepristrane institucije.

Postsekularizam se ne zalaže za regresiju na predmoderne religijske sustave, već za inkorporiranje religije u današnje sekularno okruženje. U postsekularnoj Europskoj uniji postoji priznanje potrebe za suradnjom i poštovanjem između religioznih i sekularnih pojedinaca. Prihvatanje različitih religijskih stajališta unutar sekularnih struktura smatra se ključnim za rješavanje trenutnih društvenih problema.

⁶⁹ Possamai, A. (2017). Post-secularism in multiple modernities. *Journal of Sociology*, 53(4), 822-835.

6. ZAKLJUČAK

Nakon Drugog svjetskog rata europske su zemlje pokrenule proces političkog, gospodarskog i društvenog ujedinjenja kako bi promicale mir i gospodarski rast. Ključni osnivački ugovori koji su oblikovali Europsku uniju (EU) su bili Pariški ugovor (1951.), Rimski ugovori (1957.), Bruxelleski sporazum (1965.), Jedinstveni europski akt (1986.), Ugovor iz Maastrichta (1992.), Amsterdamski ugovor (1997.), Ugovor iz Nice (2001.) i Lisabonski ugovor (2007.). Težnja za europskim integracijama dovela je do uspostave i razvoja Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC), Europske ekonomske zajednice (EEZ), Europske zajednice za atomsku energiju (Euratom) te u konačnici do stvaranja Europske unije (EU). Navedeni ugovori imali su za cilj pojednostaviti procese donošenja odluka, pripremiti se za proširenje i unaprijediti demokratske procese unutar EU. Utjecaj katoličanstva na europske vrijednosti odigrao je značajnu ulogu u oblikovanju europskih integracija.

Tijekom srednjeg vijeka, nakon raspada Rimskog Carstva, Katolička crkva preuzela je brojne odgovornosti koje je prethodno imalo Carstvo, služeći kao ključna sila u ujedinjenju Europe. U ovom je razdoblju Crkva bila aktivno uključena u osnivanje katedrala, sveučilišta, bolnica i sirotišta, kao i u poticanju napretka u umjetnosti i znanosti. U moderno doba, unatoč trendu sekularizacije i pojave autoritarnih režima, Katolička crkva ustrajala je u svojim nastojanjima da se zalaže za mir i demokraciju. Njezin utjecaj u promicanju europskih integracija i dalje je značajan. Enciklika „Rerum Novarum“ (1891.) koju je objavio papa Leon XIII. naglašava važnost socijalne pravde i prava radnika. Slično tome, enciklika „Quadragesimo Anno“ (1931.) pape Pija XI. kritizira i kapitalizam i socijalizam dok se zalaže za socijalnu pravdu.

Kršćansko-demokratske stranke pod utjecajem katoličkog socijalnog učenja imale su značajnu ulogu u procesu europskih integracija. U poslijeratnom razdoblju demokršćanske stranke u Europi doživjele su porast utjecaja, zalažući se za europsko jedinstvo i poslijeratnu obnovu. Konrad Adenauer iz Kršćansko-demokratske unije u Njemačkoj, Alcide De Gasperi iz stranke Kršćanske demokracije u Italiji i Robert Schuman iz Narodnog republikanskog pokreta u Francuskoj igrali su ključnu ulogu u napredovanju europske integracije. Adenauer se zalagao za europsku federaciju i suradnju Njemačke i Francuske, dok je De Gasperi bio utjecajan na osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik. Schuman je zaslužan za pokretanje Schumanova plana, koji je postavio temelje za europsku integraciju. Doprinosi ovih demokršćanskih stranaka bili su ključni u napredovanju europskog jedinstva. Zalaganje za unapređenje mira i očuvanje stabilnosti. Demokršćanske stranke vjerovala su da će europska integracija služiti kao sredstvo

odvraćanja od oživljavanja nacionalizma i sukoba, zalažući se za uspostavu zajedničkih tržišnih struktura i gospodarske suradnje kao mehanizama za poticanje trajnog mira. Naknadno su uspostavljene ključne institucije kako bi se olakšala ova vizija. Europska zajednica za ugljen i čelik (ECSC) osnovana je s primarnim ciljem poticanja gospodarske suradnje i promicanja pomirenja između Njemačke i Francuske. Na sličan način, Europska ekonomska zajednica (EEZ) osnovana je s ciljem unaprjeđenja ekonomske integracije i olakšavanja uklanjanja trgovinskih prepreka među državama članicama. Kršćansko-demokratske stranke zalagale su se za načela socijalne pravde, ljudskog dostojanstva i solidarnosti, utječući na razvoj socijalne politike, oslanjajući se na katolički socijalni nauk. Suradnja i međusobna povezanost između demokršćanskih stranaka također je odigrala značajnu ulogu u oblikovanju tih politika. Transnacionalna suradnja odnosi se na suradnju između zemalja ili organizacija preko državnih granica u cilju rješavanja zajedničkih problema ili postizanja zajedničkih ciljeva. Demokršćani su se zalagali za Europu strukturiranu oko koncepta supsidijarnosti, s naglaskom na decentraliziranu federaciju i poticanjem socijalne kohezije među nacijama. Podrška demokršćanskih stranaka za europsku integraciju bila je ključna u održavanju i unapređenju temeljnih načela Europske unije, uključujući očuvanje ljudskog dostojanstva i promicanje solidarnosti.

Također se istražuje tema budućnosti razvoja u postsekularnoj Europi. U sadašnjoj eri Europa se bori s pitanjima sekularizacije i vjerske raznolikosti. Postsekularna Europa priznaje trajni značaj religije unutar sekularnog okvira, ističući važnost suradnje između religijske i sekularne perspektive. Istaknuti znanstvenici poput Jürgena Habermasa naglašavaju nužnost uzajamnog priznavanja i partnerstva za promicanje društvene kohezije u okruženju koje sve više varira.

LITERATURA

1. Ballano, V. (2021). Why is Catholic social teaching difficult to implement in society?: a theological-sociological analysis. *The international journal of religion and spirituality in society*, 11(1), 93-96.
2. Boucek, V. (2003). Sources of European Private International Law. *Zbornik PFZ*, 53, 737.
3. Brailean, T., Plopeanu, A. P. (2014). Catholic social teaching and the origins of European union. *Centre for European Studies (CES) Working Papers*, 6-30.
4. Brailean, T., Plopeanu, A. P. (2014). Catholic social teaching and the origins of european union. *Centre for European Studies (CES) Working Papers*, 6-12.
5. Bukša, D. (2003). „Integracijski procesi u svjetskom gospodarstvu i današnja pozicija Republike Hrvatske “. *Radovi zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 503-512.
6. Casanova, J. (2019). Global religious and secular dynamics: The modern system of classification. *Brill research perspectives in religion and politics*, 1(1), 1-74.
7. Chamedes, G. (2016). The Vatican, Nazi-Fascism, and the making of transnational anti-communism in the 1930s. *Journal of Contemporary History*, 51(2), 261-290.
8. Chappel, J. (2001). The Thomist Debate over Inequality and Property Rights in Depression-Era Europe. *What is So New About Scholasticism*, 21-38.
9. Crane, P. (1951). Democratic Capitalism. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 40(157), 33-46.
10. Dakovac, A. (2017). Religious Matrices-Religion, Secularism and Post-Secularism in a Post-Christian Polis. *Kultura Polisa*, 14, 75.
11. De Mey, P. (2011). Church Renewal and Reform in the Documents of Vatican II: History, Theology, Terminology. *The Jurist: Studies in Church Law and Ministry*, 71(2), 369-400.
12. Delanty, G., Delanty, G. (2013). The enlightenment and European modernity: The rise of the idea of Europe. *Formations of European Modernity: A Historical and Political Sociology of Europe*, 147-168.
13. Duroselle, J. B. (1954). The crisis in french foreign policy. *The Review of Politics*, 16(4), 412-437.
14. Evans Dr, M. (2013). The principle of subsidiarity as a social and political principle in Catholic social teaching. *Solidarity: The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics*, 3(1), 44-60.

15. Fanning, B. (2021). Christian Democracy and the Birth of the European Union. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 110(437), 52-58.
16. Fanning, B. (2021). European Christian democracy. In *Three Roads to the Welfare State* (pp. 183-202). Policy Press.
17. Ferrara, P. (2012). Globalization and Post-Secularism: Religions and a Universal Common Identity. *Claritas: Journal of Dialogue and Culture*, 1(1), 7.
18. Gabor, A. (2012). Christian democracy and welfare. *European Journal of Science and Theology*, 8(1), 313-320. Waterman, A. M. C. (2016). Rerum Novarum in economic thought. *Faith and Economics*, 67, 29-56.
19. Gehler, M., Kaiser, W. (2001). Transnationalism and Early European Integration: The Nouvelles Equipes Internationales and the Geneva Circle 1947–1957. *The historical journal*, 44(3), 773-798.
20. Girvin, B. (2000). The political culture of secularisation: European trends and comparative perspectives. In *Religion and mass electoral behaviour in Europe* (pp. 29-49). Routledge.
21. Griffiths, M. (1994). Faith in Europe: De Gasperi, Adenauer and Their Visions of Postwar Europe. *The Thetean: A Student Journal for Scholarly Historical Writing*, 23(1), 5-10.
22. Grubiša, D. (1994). Nove evropske demokracija i Evropska unija nakon Maastrichta. *Politička misao: časopis za politologiju*, 31(1), 16-25.
23. Haight, R. (2008). Lessons from an extraordinary era: Catholic theology since Vatican II. *America Magazine*. Preuzeto s: <https://www.americamagazine.org/voices/roger-haight-sj>
24. Herbert, D. (1999). Christianity, démocratisation and secularisation in Central and Eastern Europe. *Religion, state & society*, 27(3-4), 277-293.
25. Kaiser, W. (2004). Christian Democracy in Twentieth-century Europe. *Journal of Contemporary History*, 39(1), 127-135.
26. Kebinjin, B. Y., Riyanto, A. (2022). The Impact of Education on Patriarch Culture and Gender Equality. *Journal of Asian Orientation in Theology*, 4(1), 15-17.
27. Kersan-Škabić, I. (2012). *Ekonomija europske unije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam" Dr. Mijo Mirković, Pula.
28. Kesner-Škreb, M. (2006). Kriteriji konvergencije. *Financijska teorija i praksa*, 30(4), 407-408., str. 407.

29. Krivokapić, B. (2023). Značaj Vestfalskog mira (1648) za međunarodno pravo. *Revija kopaoničke škole prirodnog prava, 1*, 47-70.
30. Laursen, F. (2012). The 1965 merger treaty: The first reform of the founding European Community treaties. *Designing the European Union: From Paris to Lisbon*, 77-97.
31. Lojić, S. (2018). Europska unija-od ideje do osnivanja. *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti, 2(2.)*, 213-231.
32. Maloney, O. (1987). Catholic social teaching: ideal and reality. *Studies: An Irish Quarterly Review, 76(303)*, 286-293.
33. McEvoy, J. (2006). Church and world at the second vatican council: The significance of Gaudium et spes. *Pacifica, 19(1)*, 37-57.
34. Mrkonjić, Ž. (2016). Od britanske konstantne polupripadnosti do potpunog izlaska iz Europske unije. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, (22), 77-95.
35. Nekić, A. (2011). Karlo Veliki. *Rostra: Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru, 4(4.)*, 95-117.
36. Obadić, I., Marelja, M. (2022). Europska zajednica za ugljen i čelik kao prvi i presudni korak ka europskim integracijama: pravno-povijesni aspekti nastanka zajednice (1). *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, (33)*, 375-395.
37. Orsy, L. (2014). The divine dignity of human persons in Dignitatis humanae. *Theological studies, 75(1)*, 8-22.
38. Paas, S. (2011). Post-Christian, Post-Christendom, and Post-Modern Europe: Towards the interaction of missiology and the social sciences. *Mission Studies, 28(1)*, 3-25.
39. Paletta, A. (2019). Rethinking Economics in a Circular Way in the Light of Encyclical "Laudato Si". *Sustainability and the Humanities, 339-357*.
40. Parker, C. G. (2018). Popular religions and multiple modernities: a non-western perspective. *Culture and identity, 91-112*.
41. Possamai, A. (2017). Post-secularism in multiple modernities. *Journal of Sociology, 53(4)*, 822-835.
42. Raven, P. H. (2016). I. Our World and Pope Francis' Encyclical, Laudato si'. *The Quarterly Review of Biology, 91(3)*, 247-260.
43. Rudolf, D. (2006). Ugovor o ustavu za Europu-važan reformski akt Europske unije. *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu, (13)*, 7-18.

44. Rudolf, D. (2009). Lisabonski ugovor Europske unije (2007.)-Konsolidirani tekst Ugovora o Europskoj uniji (Maastricht, 1992.)-Konsolidirani tekst Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Rim, 1957.): protokoli, prilozi i izjave (glavni redaktor hrvastkoga prijevoda Davorin Rudolf. *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, (16), 1-418.
45. Sánchez-Camacho, J., Villegas Moreno, J. L. (2024). Foundations and Implications of the Integral Ecology and Sustainable Development Goals in Catholic University Education. *Religions*, 15(4), 480-485.
46. Shaev, B. (2016). Workers' politics, the Communist Challenge, and the Schuman Plan: A comparative history of the French Socialist and German Social Democratic Parties and the first treaty for European integration. *International Review of Social History*, 61(2), 251-281.
47. Šimac, N. (2007). Kršćanin u politici i suvremenoj Europi. *Bogoslovska smotra*, 77(2), 541-560.
48. Škrlec, H. (2020). Europske integracije i Katolička crkva. *Bogoslovska smotra*, 90(3), 513-536.
49. Varsori, A. (2018). Not Only De Gasperi: Italian Christian Democrats' Commitment to Europe. *Christian Democracy Across the Iron Curtain: Europe Redefined*, 91-104.
50. Zrinščak, S. (1999). Socijalna politika u" Planu integracijskih aktivnosti Republike Hrvatske. *Revija za socijalnu politiku*, 6(3), 291-298.
51. Zucchi, J. (1992). The papal encyclical " Centesimus Annus". *Italian Politics*, 7, 173-185.